



ฉันทักถ่อมซ้าง
พระยาศรียสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

ฉันทกัลอมช้าง
Chant Klom Chang

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)
Phraya Srisundaravohara (Noi Achâryânkura)

พ.ศ. ๒๕๖๔ / CE 2021

ฉันทกถอมข้าง

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

รวบรวมข้อมูลโดย

คณะผู้ปฏิบัติงานศึกษามูลงานพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

จัดทำโดย

จังหวัดฉะเชิงเทรา

ศาลากลางจังหวัดฉะเชิงเทรา ถนนเรืองวุฒิ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐
โทรศัพท์ ๐-๓๙๕๑-๑๒๑๗

จัดพิมพ์

ครั้งที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ จำนวน ๕๐๐ เล่ม

ครั้งที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๔ จำนวน ๑๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ฉันทกถอมข้าง บทนิพนธ์ ของ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร).- ฉะเชิงเทรา :
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา กระทรวงศึกษาธิการ, 2563.
128 หน้า.

1. ฉันท. 2. กวีนิพนธ์ไทย. 1. ชื่อเรื่อง.

895.9114

ISBN 978-616-564-054-1

ออกแบบศิลปกรรม : นางสาวชนภา ยิ้มอยู่

แบบ-พิมพ์ที่ : บริษัท เอ็มเอ็น คอมพิวเตอร์ จำกัด

๔๙๙-๔๙๐ ถนนฉะเชิงเทรา-บางปะกง ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา
จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๓๙๕๑๕-๕๓๐

คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๒

เนื่องในวาระครบรอบ ๒๐๐ ปีชาตกาล พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ นี้ จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้จัดพิมพ์งานนิพนธ์ที่มีคุณค่าของท่านให้เป็นที่แพร่หลายอีกครั้ง เพื่อแสดงถึงความกตัญญูและกตเวทิตาที่มีต่อปูชนียบุคคลของจังหวัดฉะเชิงเทรา ให้เป็นที่ประจักษ์

“ฉันทกถ่อมช้าง” เป็นผลงานนิพนธ์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นบทสวดกถ่อมช้างในพระราชพิธีสมโภชช้างเผือกคู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นประเพณีหลวง ผลงานนิพนธ์ของท่านชิ้นนี้จึงมีความไพเราะงดงามยิ่งทางวรรณศิลป์ชั้นสูง

ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒ ได้เรียบเรียงการนำเสนอเนื้อหาใหม่ เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าอย่างถูกต้องครบถ้วนและชัดเจนยิ่งขึ้น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือ “ฉันทกถ่อมช้าง” จะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของไทยสืบไป



(นายไมตรี ไตรติลานันท์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา

คำนำ

พ.ศ. ๒๕๖๕ จะเป็นวาระครบรอบ ๒๐๐ ปีชาตกาล พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ชาวจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้ซึ่งเป็นนักการศึกษาและปราชญ์ภาษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จังหวัดฉะเชิงเทรา คณะจิตอาสาผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้ค้นคว้ารวบรวมศึกษาผลงานของท่าน และจัดพิมพ์เผยแพร่ อาทิ แบบเรียนหลวงชุดมูลบทบรรพกิจ บทสวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย โคลงภาพราวมเกียรติ ฯลฯ

“ฉันทักล่อมช้าง” เป็นผลงานนิพนธ์ของท่านอีกเล่มหนึ่งซึ่งเป็นบทสวดกล่อมช้างเพื่อใช้ในพระราชพิธีสมโภชช้างเผือกคู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในงานพิธีสมโภชช้างเผือกคู่พระบารมีของพระมหากษัตริย์ เป็นประเพณีหลวง สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยอารยธรรมทวารวดีและขอมโบราณ สืบทอดมาถึงสมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ด้วยความเป็นปราชญ์เชี่ยวชาญด้านภาษาและความเป็นกวีของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) “ฉันทักล่อมช้าง” จึงไพเราะงดงามทั้งด้านวรรณศิลป์และด้านสังคม ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ต่ออนุชน รวมทั้งผู้สนใจศึกษาวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณ คุณอัมรินทร์ คอมนันท์ ทายาทพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ที่ร่วมสนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือในครั้งนี้



(นายระพี ผ่องบุพกิจ)

ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา

สารบัญ

ฉันทกถ่อมข้างสำคัญในรัชกาลที่ ๕

ฉันทกถ่อมพระเสวตรวรวรรณ	๑๐
ฉันทกถ่อมพระมหารพีพรพรรณคชพงษ์	๓๐
ฉันทกถ่อมพระเสวตรสุภาพรรณ	๕๖
ฉันทกถ่อมพระเทพชรัตนกรินี พระศรีสวัสดิเสวตรวรวรรณ	๖๒
ฉันทกถ่อมพระเสวตรวรลักษณ	๗๘
ฉันทกถ่อมพระเสวตรวรสรรพางค์ แลพระเสวตรวิสุทธิเทพามหาพิมเนศวร์	๙๒
ฉันทกถ่อมพระเสวตรสุนทรสวัสดิ	๑๑๖
ฉันทกถ่อมพระเสวตรสกลวโรภาส	๑๒๐

สารบัญภาพ

ภาพหมู่ข้างคู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวม ๙ ข้าง ในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ข้างพระเสวตรวรวรรณ	๑๒๖
ข้างพระเสวตรสุภาพรรณ	๑๒๖
ข้างพระเทพชรัตนกรินี	๑๒๗
ข้างพระศรีสวัสดิเสวตรวรวรรณ	๑๒๗
ข้างพระเสวตรวรลักษณ	๑๒๘
ข้างพระเสวตรวรสรรพางค์	๑๒๘
ข้างพระเสวตรวิสุทธิเทพามหาพิมเนศวร์	๑๒๙
ข้างพระเสวตรสุนทรสวัสดิ	๑๒๙
ข้างพระเสวตรสกลวโรภาส	๑๓๐

บทนำ

ฉันทกัถล่อมข้างเป็นวรรณกรรมรวมอยู่ในวรรณกรรมคุษฎีสังเวย ซึ่งมีหลายประเภท เช่น ฉันทที่สรรเสริญพระมหามณีนรัตนปฏิมากร ฉันทที่สรรเสริญพระพุทธบุษยรัตนจักรพรรดิพิมลมณีนัย ฉันทที่สังเวยพระมหาเสวตรฉัตร ฉันทที่สังเวยพระที่นั่งบางปะอิน ฉันทกัถล่อมสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ฉันทที่สังเวยกลองวินิจฉัยฉัตรคุษฎีสังเวยกัถล่อมข้าง ฉันทกัถล่อมข้างพลาย ฉันทกัถล่อมข้างพัง เป็นต้น

“ข้าง” ในฉันทกัถล่อมข้างนี้ หมายถึงพระยาข้างต้นหรือพระยาข้างเผือก อันเป็นข้างคู่พระบารมีของพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีมงคลลักษณะ ๗ ประการ ตามกฎหมายรักษาข้างป่า คือ ๑. ตาขาว ๒. เพดานปากขาว ๓. เล็บขาว ๔. ขนขาว ๕. พื้นหนังขาว ๖. ขนหางขาว ๗. อذنทโกศขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่

ตามกฎหมายระบุว่า “ผู้ใดมีข้างสำคัญหรือข้างดีประหลาดหรือข้างนิยม โดยเหตุที่ตนจับได้ หรือโดยแม่ข้างของตนตกถูกออกมา หรือโดยเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ก็ดี ต้องนำทูตเกล้าฯ ถวายแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ดังนั้นเมื่อข้างเผือกเกิดขึ้นในแผ่นดิน ตามตำราคชศาสตร์และพระราชบัญญัติกฎหมายตั้งกล่าวทางราชการย่อมประกอบพระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชเป็นพระยาข้างต้นหรือพระยาข้างเผือกตามคตินิยม อันเป็นพระราชประเพณีที่มีมาแต่โบราณสืบเนื่องมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ฉันทกัถล่อมข้างจำนวนเก่าที่พบเป็นจำนวนครั้งกรุงสุโขทัย ผ่านกาลเวลาดูกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์จวบจนปัจจุบัน พระยาข้างต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ขึ้นระวางแล้วจะได้รับบรรดาศักดิ์ต่างกันไป ประกอบด้วยเจ้าพระยา พระบรม พระยา และ พระ ตั้งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเจ้าพระยาปราบไตรจักร (พลายหอมฉันท)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขุนสารประเสริฐ (น้อย อาจารย์ยางกูร) ได้เป็นผู้ขนานนามช้าง และแต่งตั้งกลุ่มช้างพระเสด็จสวรรคต ช้างแรกที่เข้าสู่พระบารมี และช้างต่อ ๆ มา รวมทั้งสิ้น ๑๐ ช้าง ด้วยบทนิพนธ์ ๘ บท ในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ มีช้างเข้าสู่พระบารมี ๑๖ ช้าง โดยมีเจ้าพระยาไชยานุภาพ (พลายปานพลแสน) เป็นช้างลำดับที่ ๑๖

ฉันทักล่อมช้าง บทนิพนธ์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูร) แต่งด้วยคำประพันธ์ โคลง ฉันท์ และกาพย์ แบ่งเนื้อหาเป็นสองตอน ตอนแรก แบ่งเป็น ๔ ลา คือ ลาที่ ๑ ให้อำนาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เสด็จพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้พระยาช้างต้นมาสู่พระบรมโอรสาธิราช ลาที่ ๒ ลาไพร กล่าวพลอบพระยาช้างที่ต้องจากถิ่นที่อยู่อาศัย ลาที่ ๓ กล่าวเชิญชวนให้ช้างมาสู่พระนครอันเป็นที่อยู่ใหม่ ลาที่ ๔ สอนช้างให้เชื่อฟังคำสั่งและอยู่ในโอวาท เนื้อหาตอนแรกใช้ฉันท์และกาพย์ ส่วนเนื้อหาในตอนที่สองเป็นกาพย์ขับไม้ คือ ใช้โคลงสี่สุภาพแต่งสลับกับกาพย์สุรางคนางค์ ๓๖ กล่าวเป็นทำนองสอนช้าง

มีผู้ชื่นชมฉันทักล่อมช้างของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูร) ว่า “ใช้โวหารค่อนข้างสูง มีศัพท์แพรวพราว เพราะผู้แต่งเป็นผู้ชำนาญด้านภาษา จึงมีคุณค่าทางวรรณกรรมมาก และในขณะเดียวกันผู้แต่งก็ได้ทิ้งขนบการแต่งแบบโบราณ แม้แต่การซ้ำคำให้เกิดความไพเราะก็เดินตามแบบขุขัตติยสังเวทกล่อมช้าง ครั้งกรุงเก่า”



พระยาศรีสุนทรโวหาร ภูณนปรีชามาตย์ บรมนารถนิตยภักดี พริยพาหะ (น้อย อาจารย์ขางกูร)
เจ้ากรมพระอาลักษณ์และองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประวัติ

พระยาศรีสุนทรโวหาร ญาณปริชามาศย์ บรมนารถนิตยภักดี พิริยพาหะ

พระยาศรีสุนทรโวหาร เดิมชื่อน้อย เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๕ ที่บ้านคลองโสร้ง จังหวัด ฉะเชิงเทรา เป็นบุตรของนายทองดี นางบัว เมื่ออายุ ๖ - ๗ ปี ได้เริ่มเรียนหนังสือกับพระพี่ชายคนโตซึ่งจำพรรษาที่ วัดโสร้ง เมื่ออายุ ๑๓ ปี ไปอยู่กับสามเณรที่วัดน้ำชายที่วัดโสธร (วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร) อายุ ๑๔ ปี บรรพชา เป็นสามเณร ต่อมาอุปสมบทและสอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค รัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์วัด และสร้างกุหาทอง (ปัจจุบันยังมีกุฏิมหาน้อยซึ่งทางวัดได้อนุรักษ์ไว้) ต่อมาได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค เมื่อรัชกาลที่ ๔ ขึ้นครองราชย์ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะที่พระประสิทธิ์สุตคุณ ได้ลาสิกขาถวายตัวเป็นมหาดเล็ก หลวงเวรศักดิ์ ต่อมาได้เป็นขุนประสิทธิ์อักษรศาสตร์ ผู้ช่วยเจ้ากรมพระอาลักษณ์ และว่าที่เจ้ากรมอักษรพิมพการ ได้ตามเสด็จไปทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ ตำบลหัวก้าว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็น ขุนสารประเสริฐเป็นผู้ชำนานนามช้างเผือก และแต่งฉันทกล่อมช้าง ท่านมีผลงานและตำแหน่งดังนี้

- พ.ศ. ๒๔๑๒ ได้คิดแบบเขียนภาษาไทย คือ มูลบทพระพิกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน พิศาลกาวนิต์

- พ.ศ. ๒๔๑๔ ได้เป็นหลวงสารประเสริฐ เป็นอาจารย์ใหญ่คนแรกของโรงเรียนหลวงและเป็นครูสอน หนังสือไทย ต่อมาท่านได้แต่งหนังสือโวภาษพิจารณา รวมเป็นแบบเรียนหลวง ๖ เล่ม และหนังสืออื่นอีกหลายเล่ม

- พ.ศ. ๒๔๑๘ ได้เป็น “พระศรีสุนทรโวหาร” เจ้ากรมพระอาลักษณ์

- พ.ศ. ๒๔๒๒ เป็นแม่กองตรวจโคลงและร่วมแต่งโคลงบรรยายภาพเรื่องรามเกียรติ์เพื่อจารึก ที่ระเบียงรอบพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

- พ.ศ. ๒๔๒๕ แต่งหนังสือไทยอีกหลายเล่ม ได้รับพระราชทานเหรียญชฎีมาลา เชื้อมศิลป์วิทยา เป็นที่หมายว่าเป็นผู้มีความรู้พิเศษ ต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาศรีสุนทรโวหาร ญาณปริชามาศย์ บรมนารถนิตยภักดี พิริยพาหะ”

- พ.ศ. ๒๔๒๖ เป็นพระอาจารย์ถวายอักษรสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรมนสิข สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้า และพระเจ้าลูกยาเธออีกหลายพระองค์

ผลงานนิพนธ์ของท่านมีทั้งแบบเรียนภาษาไทย และหนังสือต่าง ๆ รวม ๓๓๓ เรื่อง

นอกจากงานในหน้าที่กรมพระอาลักษณ์และอาจารย์สอนหนังสือถวายอักษรแล้วยังมีหน้าที่อื่น ๆ อีก เช่น

๑. ได้รับแต่งตั้งเป็นองคมนตรี ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

๒. เป็นเลขานุการสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

๓. เป็นเลขานุการองคมนตรีสภา

๔. เป็นกรรมการสอบไล่หนังสือไทยชั้นสูง

๕. เป็นกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ

๖. เป็นกรรมการจัดพิมพ์พระไตรปิฎก

ด้วยเกียรติคุณดังกล่าวมาแล้ว ท่านยังได้รับการยกย่องดังนี้

“ศาลฎีกาภาษาไทย” โดย พระราชวรวงศ์เธอพระองค์เจ้ารัชนีแจ่มจรัส กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)

“จินตควิชาชั้นสูง” โดย สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

“ปราชญ์ภาษาไทย” โดย คนทั่วไปในยุคหลัง

ท่านสมรสกับคุณหญิงแย้ม มีบุตรธิดา ๖ คน ท่านป่วยด้วยโรคชราและถึงแก่อนิจกรรม ในวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ พระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๘ ที่วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

ฉันทกล่อมช้างสำคัญในรัชกาลที่ ๕

ฉันทกล่อมพระเสวตรวรรณ

พระยาศรีสุนทรโวหาร(น้อย)เมื่อเป็นขุนสารประเสริฐแต่ง

๑ ขุนสารประเสริฐข้า

สวามิภักดิ์จ้านง

เกลากลอนกล่อมคชพงส์

ถวายเป็นจอมเรศเจ้า

บาทบง กชแฮ

นอบเกล้า

พรรณเผือก ผ่องนา

แผ่นพื้นไผทสยาม

๑๖ ขอดถวายอภิวัตม์มงคล

ภิไชยธิเบศร์ธาดา

๑ ทรงพิทศขุนห่านเปนพา

ชทายคำหรับเวทวงศ์

๑ นบพระพิศณดาลาเลอปาง

ตั้งขั้วจักรวาทธรรณ

ศุภเชษฐบรม

หนเห็นจเห็นคลา

กรทรงจตุรวงศ์

๑ นาคราชชลอาคันฐี อิทรงสุบรรณบินบน	ดำเนินเมธี
๑ ไท้สยามภูยี่ญาณยล ผ่องผะแผ้วสบไสมย	สามเนตรโสภณ
๑ เถลิงหลั่งพฤศภกระไล รจิตระจำรายฉายฉาน	ถนิมนาคอำไพ
๑ เคารพพระเพลิงเชิงชาญ ระมาตเป็นอาศน์อัมพร	ฤทธิรุ่งเรืองราวญ
๑ ^{๕๘} ทงสเทวราชสังหรัณ พิเศษประเภทพังพลาย	วังคชนิก
๑ นบเทพภักถ์รพวรรณราย กระลิ่งสรวาอุทวง	สืบสองกรกรวย
๑ คีอชนันธกุมารยรรยง มยุรอาศน์อางหาญ	เสด็จดำรง
๑ ไท้ให้เทวกรรมเรืองชาญ ระมิลระมื่อภุไชย	อิกเทพกุมาร
๑ ธัญเชิญทั่วทุกเทพไท สถานสถิตยพิธิ	มาชุมนุมใน

- | | |
|---|-------------------|
| ๑ นอบน้อมตั้งถวายบายศรี
ประทีปแลรูปเทียนทอง | ธงฉัตรบัณฑ์ |
| ๑ ลาขามาโดยลายอง
กระแจะและจุกจวงจันทร์ | พวงบุษบากรวง |
| ๑ บำบวงท้วไทเทวัญ
อุบาทว์พิบัตินานา | เชิญช่วยเกียจกัน |
| ๑ จงอย่าพะพ้องพาธา
อิราชทงบริวาร | แต่จอมนรา |
| ๑ สรวมสวัสดิพิพัฒน์มิ่งมาน
อันเลิศประเสริฐสุดบรรพ์ | มงคลไธพาร |
| ๑ หนึ่งโสดคชฉัตราวรรณ
เป็นเผือกตระกูลดำวงษ์ | หลากเผือกหลายพรรณ |
| ๑ ถนิมนามตามสาตราประสงค์
สมบูรณัสมแบบตำริ | สรรพางค์เพศพงษ์ |
| ๑ คณาห้าวชัยรวมมี
ณ เขตประเทศไทยกรุงโต | ไผ่ยืนช่าวมี่ |
| ๑ ครวนเทพจ้านงใน
พิเศษมาสู่สมภาร | วังสวรรค์คำไร |

๑ เพื่อพาหนนารถนฤบาล ประดับพระยศธิดินทร์	เอกธรรควรยาน
๑ พระบาทภูวนารถธรรณินทร์ มหาจุฬาลงกรณ์	สมเด็จพระมรินทร์
๑ ฐเขตยศองค์ศศิธร กระจายกระจ่างจบสกล	พระเกียรติกำจกร
๑ ว่าจอมจักรพรรดิจุฬพล อุดมพระเดชกนิหาร	สยามภพอรวด
๑ ถวัลยราชันย์ฉนำบานาน แลเกิดเสวตรสารทวง	ถวัลยถึงพระษกาล
๑ ส่อเหตุให้ขุมชนปลง ตระหนกกับระจักษ์แจ่มความ	หญ่ไทยจ่านง
๑ ว่าแดนดาวแดนสยาม สมบัติสมบุรณ์ภูทวิ	จักจำเวิญงาม
๑ ฐยศยงทุกธานี เลิศลบบพิภพมณฑล	เปนมิ่งเปนครี
๑ จำรภูณศกัศศิภูผล ไถงถงาดอัมพร	จำรัสแจ่มกล

- | | |
|--|----------------|
| ๑ ข้างนเกิดหนอตุว
ประเทศราชบุรี | นพิศนคว |
| ๑ มาดลกรุงเทพดิถี
บั๊กษชนควรวารวัน | มิกเคียรณัฐมี |
| ๑ มเสงนบั๊กษราชพัน
กับตามตบเ็ดคตตรง | สองร้อยรวมกัน |
| ๑ ครวงแรกเริ่มพิธิมง
ในวันพฤห้ศบตี | คดการจ่านง |
| ๑ เตือนฮ้ายฝ่ายแรมบ้ญจมี
สมโภชสังเขปควรการ | มเสงคงปี |
| ๑ ลุคัศวสมพัจควราร
คักรวาชพันสองร้อยปลาย | โทศกประมาณ |
| ๑ เศษตามตบสองบคลาย
รวัดวันในเตือนภัทรบท | รุ่งปีใหม่หมาย |
| ๑ บั๊กษแรมสองค้ำกำหนด
อีกครวงหน่งใหญ่ยั้งยง | สมโภชพระคช |

๑ นับเจ็ดราตรีโดยจง สำเริงสมโภชกุญชร	จตุรจำขำรง
๑ บรรเทิงหญ่ไทยภูธร ว่าพระเสวตรวรวรรณ	เศกสมญากร
๑ เฉลิมเมื่องคุ่มิ่งมโหดวรัย ผู้ผ่านพิภพสบสม	เฉลิมยศทรงธรรม
๑ โปรตให้นาในโรงรมย์ สถิตย์นิเวศน์วังใน	เรืองรัตโนคม
๑ เชิญเทพยฮ้อฮวยไชย อันลุ่มมล้างทักขทน	เทียมทิพยขไล
๑ หายเหือดเดือตดาลแดด ไภษยเกษมเปรมปรา	ทรทวนทรหน
๑ เตชะวรพรเทพา พระคชให้อ่อนอ่อนผัน	ตัดตลวิญา
๑ สอนใจฟังคำรำพรรณ ระบอบอันชอบบรยาย	ระเบียบแบบบรพ

- | | | |
|----|---------------------------|---------------------|
| ๑๕ | ข้าพ้อผู้มีอุดมลัก | ษณะล่าวโดยนชาย |
| | สมภพพงษชคนพลาย | สุรเทพวังสวรรค |
| ๑๖ | ข้าพ้ออย่าห่วงมนะพะวง | บิทรพงษแลเฝ้าพันธุ |
| | ข้าพ้ออย่าไศกมะนะกระสัน | คณญาติแลพันธุ พงษ |
| ๑๗ | ข้าพ้ออย่าคิดคชอันเป็น | มิตรเล่นละเลิงหลง |
| | แดนเดี่ยวประลองจรณดง | สรนกันล้ำเวียงเยาว์ |
| ๑๘ | ข้าพ้ออย่ามุ่งกรรมลตริก | ค่านึงนิกสำนกันเเนา |
| | แนวเถื่อนแลไซคศิขรเขา | ณล้ำห้วยลหานธาร |
| ๑๙ | ข้าพ้อไปจันตนิคมเขตร | ทุรเทศกันดาร |
| | พฤกษ์หม้ายผลาผลตระการ | ก็เสาะยากลำบากแสวง |
| ๒๐ | หากินณถิ่นทุรประเทศ | พนพฤกษ์ไพรแวง |
| | ลัดเดี่ยวแลเหยียบขระระแหง | ระบุมเท้าระบมทน |
| ๒๑ | ทางเถินแลเนินสถลเขตร | จะประเวศควนาสนท |
| | แสนยากลำบากก็จรดล | บมิลลาคักจำไคล |
| ๒๒ | ยามแล้งแลแสงสุริยผะผ่าว | ระอุอ้าวคือเพลิงไกร |
| | ผาดแผกรวมกับมิไค | จะมะกิงกำบังกัน |
| ๒๓ | ถิ่นใดก็แสนสรพทุกซ์ | บมิศุขแต่ไศกคัลย์ |
| | หนองบึงลหานชลกักัน | แลชอชอันเป็นมถิน |

- ๑ ขาดแคลนชลาหระอาบ และจะกลางจะกลืนกิน
- ฤ็พื่อจะมีกรรมลยิน ตีจะอยู่ดำเค็ญเค็อง
- ๑ หย้อมหญ่าลดาแลพฤษฐฎ ก็ฉลิมลัฎโรใบเหล็อง
- ล่าเล็มจะบัตติณณเหม็อง บมิพื่อจะเพ็บบัญญช
- ๑ ดงแดนคแคลนภิวะไทย คือเกิดเพลิงถเก็งกัณท
- คคอกโพรแลให้ม่วนวิจุน จะระลวกระลาญชนม์
- ๑ หน่งยามพลาทกฤตุ จะกรว่าสู้ระสายฝน
- หนาวเหน็บสท้านสรวิทน ทเวศทุกขระทมกาย
- ๑ ครนครนคะเครงสรวพิภก คะคักคักประทังตาย
- เป็รยงเป็รยงสนนอสนิสาย ก็อโชษกระห่มครวญ
- ๑ ปลาบปลาบวะวามอระวะหวาด ก็มปนาทฤไทยรอน
- ครนครกพิภกพยหะหวอน ก็ชอุมชอ่าแสง
- ๑ ถึงถึงขโลทกก็เจ็ง กระหน่าเหล็งพุนแรง
- ถึนฐานแลลานพนค้แปลง ชลทอุมระทมจม
- ๑ อ้าพื่อจะเนาแลจะนิทรา พศุธาดัณเบ็อกตม
- เหล็อบยุงแลบังก็จะระจม ระคะตาสประทังตอม
- ๑ ชุ่นชอ้งแลหมองมนะฤศุช ก็จะทุกขฤไทยตรอม
- ไรผู้พิทกษทณอม ล้ามากแสนจะแคลนแคลง

- ๑ ยามเย็น โยมสุริยพยับ
สัตวร้ายระวายสระดำแดง
- ๑ สดวนเสียงบีศาจคนภูต
กูก้องวิเวกวันศัตาล
- ๑ ชุ่นแค้นนิแสนสรพชัต
ควรรคลายมลายทุกชกระสัน

- ช้ออับช้อม์แดง
ปะบีบเป็รียงดำเนียงชาน
- แลโขมตปรางควาน
จิตรว้าประหว่อนชวัญ
- ทรมนศ์ทุกสิ่งพรวณ
พิโยคถิ่นพนาทวา

- ๑ ในกรงอมรวัต
แสนสนุกนิศุชสา
- ๑ สมบัติสมบุร
เทียมทิพยบุรี
- ๑ อานันตโสภาคย์
อานันตพลพจนทว
- ๑ บุญเพรงพ่อเคยสม
ได้เห็นแลเปนพา
- ๑ ฤาพ่อจะทัชถวิล
ทิวล่งลหานชาร

- นโกสินทรสมญา
รพัตยั้งทุกสิ่งมี
- ณจรรุญเจริญศรี
สุทศันเทพชานินทว
- อเนกหลากมณีนิด
อเนกพันจะพรวณา
- พรวมนิยมมา
หนะนารถนฤบาล
- ทุกชถิ่นทุราสถาน
จรเคยระคางเคื่อง

๑ เชิญชมบรมสรร
โศพารมลังเมดิอง

๑ โรงงามอร่ามรัตน์
แกมกาญจนาไม

๑ แท่นทงจุมาศ
พदानรบายเพรา

๑ พัตราพิจิตรลดา
ห้อยพวงมาลีฟ้ง

๑ ไพบูลย์จำรูญเรือง
ทุกสิ่งพิเศษสม

๑ เครื่องสรรพหัตถ์ดา
ภูจามรีกาญ

๑ ช่ายทองกักรวงห้อย
ตาดปกตระพองยล

๑ ดาวคำประจำราย
กำราวดชกรยแครง

๑ พานหน้าชนักแครง
ชลุ่ทองระรองไ

พลมบัตอนกเนื่อง
นิเลศล้ำว่าไฟ

รุจิเรขเรืองไ

ยมุขมาศผงาดเงา

เมญพาศกัเกลดยงเกลา

พเนกเนื่องพนักกถิง

พิสุตรมาศเลขาซึ่ง

ตระหลบฟุ้งเลวดม

คฺษเนืองนิทรรมย์

มตีเทพบ้านาญ

ภรณรัต โสพาร

จนะกอบด้วยจงกล

ระยัย้อยว่าพน

ระยัยม์ระยาบแสง

ฉลุลาขกนกแพลง

รัตคนพิมลลไม

ระแย่งกระวิลใน

แลร์ดลพกวไโดยวง

- | | |
|-----------------------|-----------------------|
| ๑๕ | ๑๕ |
| ๑ สมยศแด่สมศักดิ์ | ทั้งสมภักตร์แด่สมพงษ์ |
| สมพาหนองค์ | อิราชไต่อุบูนปอง |
| ๑๖ | ๑๖ |
| ๑ พร้อมพวกผู้บริพา | อภิบาลอยู่เนืองนอง |
| บริรักษ์บำรุงสนอง | ทุกทิวาบ่เว้นวัน |
| ๑๗ | ๑๗ |
| ๑ นำทัญญาผลาหาร | ก็ตระการทุกสิ่งสรรพ |
| กล้ายช้อยชอนแก่นันต์ | บมิยากล้ำมากใจ |
| ๑๘ | ๑๘ |
| ๑ มีส่วยมาส่งสา | ระพัดเพียบถึงโรงใน |
| จักกินอันใดใด | ก็จะสมอารมณ์ปอง |
| ๑๙ | ๑๙ |
| ๑ ปรีดเปรมเกษมสวัสดิ์ | พรพัฒนานอง |
| สมพงษ์แด่สมพอง | จะเพิ่มภูลประมุขมวญ |
| ๑๒๐ | ๑๒๐ |
| ๑ สิ่งสรรพอันตราย | มลายหายบั่นทอน |
| มอมนิ่งมงคลควร | เชชมคชสวัสดิ์ |

-
- | | |
|------------------------|-------------|
| ๑๒๑ | ๑๒๑ |
| ๑ หนึ่งนายหัตถาจารย์ | สบสาตรศิลป์ |
| อันชอบระบอบกิจการ | |
| ๑๒๒ | ๑๒๒ |
| ๑ สอนไต่ใฝ่จิตรพิจาวณ์ | เวียงขันชาน |
| บำรุงฤติปริธา | |

๑ โอนอ่อนอ่อนผันหรรษา เวยย้าออย่าทำดามเดียม	ออมอดกิริยา
๑ วับริศพจมานสารเดียม ทำนุกระเบียบบทลง	จงจำธรรมนิยม
๑ ออย่าทำดำฟังดำพอง แลเด่นไม้ไผ่ลุลาย	เคียดเค้นคนอง
๑ โกรธาธาถาดผาดผาย แลหล่อสลัดตัดแทง	เพี้ยตพั้งพุ่มพ่าย
๑ มุ่มนุหนุหนวันแรง ค้ำารนค้ำาริมคริมเครง	หยามคายร้ายแรง
๑ เตือดตาลคความุหมอบมิเกรง บควรรออย่าลวงลามทำ	อูกอฯใจเอง
๑ ตั้งสอนอ่อนเฮาใจจำ หมอดความุภิบาลรักษา	ออย่าฝ่าฝืนคำ
๑ จงรักพรคผู้บิจารี วีรักสมัคหมอดความุ	ห ข ห กอบเกอเฮอฮา
๑ พระบาทจอมราชนฤบาล เปนนยานอ้นยอคคชา	จักเปรมโปรดปราน

๑ ดั่งชอบกอบเกือกวิชา พยพสงบงามดี	๒๕ วิชา ทวทงศรวิรา
๑ สัตย์ธรรมมั่นมุ่งไมตรี ให้สมแต่ศักตนิมิตนาม	๒๕ โอนอ่อนอินทรีย์
๑ เงือตงคอตสำหรับพยายาม ศิริสวัสดิบวร	๒๕ จักรุ่งเรืองรวม
๑ สรวมสรรพสุทรเทพนิกร แก่พ่อผู้แพ่งภักดี	๒๕ จงเชอฮวยพร
๑ แดนพระบรมบุรี จะมีแต่ศุขสำราญ	๒๕ ทวทงชาษตรี
๑ เริงวันชนชมสมภาร บรมจักรีวงษ์	๒๕ จอมภพทุกตาธาร
๑ ทวยเทพทศทิศจำรง คดาลัยศุขสำยาม	๒๕ ฮึงฮอฮวยมง
๑ สรวมไทเทวราชเรืองรวม จรวทภักดีเวียงพรหม	๒๕ เฉิดชนนฉกาม
๑ เสด็จเมืองทรงเมืองเรืองรมย์ เทวาธิราชเรืองศรี	๒๕ สยามเทพโยตม

<p>๑ ชุมช่วยอวยพรภูมิ</p> <p>อุดมพระเดชเจษฎา</p> <p>๑ พระชนมย์นหมื่นพรรษา</p> <p>พระยศอย่าสูญแดนกลับ</p> <p>๑ ถวัลยราชราไชยสงคราม</p> <p>กระษेत्रสวัสดิเสวยรมย์</p> <p>๑ สว่างราชอรินวันชื่นชม</p> <p>ถวายเกษตรดีมา</p> <p>๑ บำราศปราศเสียนเด็กสา</p> <p>รเมศพระเดชจอมปราณ</p> <p>๑ ทรงพระจำเวญศุขสำราญ</p> <p>บำรุงพิภพมณฑล</p> <p>๑ กาลาคนิรุตโรมรณ</p> <p>พระยศยงยืนนาน</p> <p>๑ ข้าบทรบราชโองการ</p> <p>นุสาสน์ประเล้าโลมขวัญ</p> <p>๑ แต่พระเสวตรวรจรณ</p> <p>ระบิลระบอบบริบูรณ์</p>	<p>สมเด็จพระนฤปติ</p> <p>พระเกียรติเกริกกกรา</p> <p>อำรงทศธรรม</p> <p>โอรนออรณังคม</p> <p>รภิรมย์ชมบา</p> <p>นฤโรครำบาน</p> <p>สันโสมสุริยน</p> <p>นิพนธ์พจมาน</p> <p>โดยบทแบบบรรพ์</p>
---	---

ภาพย์บับไม้

๓๕	นบไ้เทวราชเร่อง	ฤทธิรงค์
	สีกัทรส์กษยง	ย้งแกลว
	อิกพระมเหศวรทรง	สุรศักดิ์
	เชญพิทักษ์พระคชแผ้ว	ผ่องพันไภยพาน

๓๖	นบเทพสุศักดิ์	แปดกรสี่กัทร	กมลลาดาวรรณ
	พระศยมภูวนารถ	ทรงโคฝังผาด	เทวราชทรงสุบรรณ
	พิฆเนศวรขัน	ชกumarเทวกรรม	ทรงศรศักดิ์ดา

๓๗	เชญช่วยประสิทธิ์	ประสาทเทวฤทธิ	ปกบ้องรักษา
	มงคลดาวเสวตร	ข้างต้นภูเบศร	เสวตรวรวรรณา
	นฤไภยพาชา	โอนอ่อนวิญญา	ยินยอมคำสอน

๓๘	อำพ้อยารู่มร้อน	รันทต
	บนบัวนหวนกำสรด	โสภเสร้า
	ถึงพงษ์ประยูรคช	คณญาติ
	ธารเดือนทเคยเต้า	แต่เบองปางบรรพ์

<p>๓๖ ข้าพขออย่าอา พรพรคพอกบวิพา จรเบียดเสียดกัน</p>	<p>๕ ดุรัตนถวิไลหา ๕ เคยศขธำราญ ๕ คบคงคงคน</p>	<p>๕ คชพงษ์เผ่าพันธุ์ ๕ วันรมย์พนมวัน ๕ ชื้นซึ้งหมองใจ</p>
<p>๕ ข้าพขออย่าคนึง ๕ พนพงดงตึก ๕ เลียบลัดหลังไม้</p>	<p>๕ ถิ่นที่เคยสิง ๕ ด่วนไคไลไพรพฤษ ๕ แน่นหนาหนามหน่อ</p>	<p>๕ เคยสัญจรใน ๕ พิภภักดิ์ไทย ๕ รกเรียวเกี่ยววสกัน</p>
<p>๕ ขยะพ้ออย่าหวน ๕ ป่าเหลือบป่ายุง ๕ ทรหวนทรหน</p>	<p>๕ จิตรบั้นรัญจวน ๕ วันวานหนอนบุง ๕ แสนทกซ์ ๆ ทน</p>	<p>๕ ถึงท้องไพรสณฑ์ ๕ กัดใต้ตอมตน ๕ เทวศฤงาย</p>
<p>๕ ตามต้นพนพ ๕ กษัตริย์โตรว ๕ ยกขิณีภุตพราย</p>	<p>๕ หมู่พยัคฆ์ด้วย ๕ แวตรีแย่งแส ๕ ปรางควานไกลกราย</p>	<p>๕ กระจังถึกราย ๕ ผุ่งโถมตแหล่หลาย ๕ พระพรันชวัญหนี</p>
<p>๕ เดิมล่าหากิน ๕ ผีตเคื่องซ้องซัด ๕ ตว์าแตกแผดสี</p>	<p>๕ ท่งท่าทอ้งถิ่น ๕ นำญาสาวพัต ๕ เสรว้าหมองอินทรี</p>	<p>๕ พันคัพนาดี ๕ ยากแค้นแสนทวิ ๕ ตว์าฝนทนตรอม</p>
<p>๕ พ้ออย่าหลงคิด ๕ มาอยู่ธานี ๕ สพรพวกพร้อม</p>	<p>๕ แกวถิ่นที่สถิตย์ ๕ สารพันจะมี ๕ บำเรอขับกล่อม</p>	<p>๕ ไพรพงดงค่อม ๕ ผู้พิทักษ์ถนอม ๕ ปฏิบัติอตรา</p>

๔	กรุงอมรรัตน์เรือง	รามเวียง
	แสนสนกนเกษมเพียง	ภพฟ้า
	สุรโลกยส์ทัศน์เคียง	ควรรู้
	บุญพ่อส่งสมกล้า	กลั่นให้มาเห็น

๓๖	นิเวศน์เวียงหลวง	แมนมิ่งเมืองตรง	ศุขเกษมล้ำราญ
	สมบูรณ์สมบัติ	สบสังสารพัด	ล้วนแล้วแก้วกาญจน์
	นฤทุกษ์ศุขสถานต์	นฤโรควำบาน	นฤพาดนฤไทย
๑	บุญพ่อมาพบ	ได้มาประสบ	พระนิเวศน์เวียงไชย
	แข่งคู่เคียงสุวรรณค์	ไตรทศเทวัญ	สารพันอำไพ
	พ่อจงมีใจ	ศุทธิแผ้วผ่องใส	วันเวียงฤททวรรษ
๑	โรงเด็ดช่อฟ้า	รเบียบไบรกา	นำมชพบุบัน
	ผนังฟางพน	บวกฉาบราบริน	เฉียนลาดสอาดพรรณ
	แท่นทองเด็ดฉัน	เบญพาสดหลั่น	จวลงแกมกาญจน์
๑	พเนกที่ไฉยาศน์	ครบเครื่องปลาด	ดัดดาดเพดาน
	รายล้วนยันต์เวท	ฮาคมพิเศษ	บ้องสรรพไทยพาด
	อยู่ศุขเกษมสถานต์	เวียงวันล้ำราญ	อภิรมย์วิญญา
๑	พร้อมพรหมอกวัญ	บำเรอวิบาล	ทุกวันเวลา
	ชองกินอนเนก	กล้วยอ้อยอรเอก	อดิเรกโอชา
	หญ้าเผื่อเหลืออดรา	พรวัวตาลนานา	บต้องเสาะแสวง

๑	สาวพัตเพียบภูถ	สาวพันบริบูรณ์	บัวแคลนแคลง
	ด้วยเดชาวามิ	สมเด็จพระศรี	สุริยพงษ์พันแสง
	ปกเกษเดชแสดง	อันตรรายร้ายแรง	บ่าวาคปราศไกล

๑	พ่อจขตั้งจิตรเอื้อ	ฮาวรณ์
	โสตรสดับรับคำสอน	ศิษย์ช่อม
	อย่าถึบอย่าหล้อหลอน	สลัดฉัตต์ แทงแฮ
	จงสงบเสงี่ยมพร้อม	พร้งทงกายิน

๓๖	๑	จงเปลืองปลดร้าย	พยศหยาบคาย	กลเกียจคนอง
		อย่าถึบอย่าแทง	ดูร้ายรุนแรง	ทำโดยจิตรปอง
		แทงจรวงลุดอง	งาเล่นลำพอง	ลำพังใจพาด
	๑	อย่านายอย่าฉัด	อย่าหล้ออย่าสลัด	อย่าสมบัติหมอดควาญ
		อย่าเบียงคว่าไซ่ว	ทลวงแล่นได้	ผู้คนฮลดหม่าน
		แย่งเยอโรงว้าน	ฟุ้งเฟ้อเตือตดาด	คุณชนกั๊กกกระจาย
	๑	สอนสั่งฟังยำ	อย่าฝ่าพุนท่า	ฮาลวาดุ่นววย
		สั่งชวเว่งสละ	ฮอมฮอดลดละ	กิริยาหยาบคาย
		สงบเสงี่ยมกาย	มารยาตรผาดผาย	เข้มข้งเชื่องชาญ
	๑	จงวิผิดชอบ	ระบิลระบอบ	ดีชวทุกประการ
		จงฮาวรัก	พวกผู้พิทักษ์	ประจำอภิบาล
		รักหมอรักควาญ	ด้วยจิตรสมาณ	เสมอเผ่าพงษ์

๑ จงสงวนยศศักดิ์	จงรอบรูรัก	ชาติตระกูลวงศ์
เวงวีระคุณ	สมเด็จพระขุดลย์	จอมภพารัง
สวามภักดีจ้านง	สุจริตชอตรง	ตอเบองบทมาลัย
๑ สมเด็จจันทรเบศร์	เทเวศเกล้าโลเกศ	จักเปรมโปรดปราน
จักปุนบำเหน็จ	คำใช้สอยเสด็จ	ครบสิ่งบำนาญ
อาภรณ์แก้วกาญจน์	นพรัตน์ชัชวาลย์	ถ้วนสิ่งสมพอง
๑ อาภรณ์พริงเพรศแพรว		พรายฉาย
นพรัตน์เรียบพรรณราย		เรอรัง
ระยับจับแสงสาย		สรียส่อง
สมัยศสมเกียรติฟัง		เฟื่องดาวดินชม
๑ อาภรณ์พื่อจะได้		ประดับ
ครบอลังการศัพท์		สอดพริ้ม
ดวงดาวสุวรรณวิบ		วามวาบ
ภู่เพชรขำมาศข้อม		ระยับพรมพรายฉาย
^{๓๖} ๑ เครื่องอลังการ	ท้าวจักประทาน	แก่พื่อครบครัน
ซ้ายทองโพทอง	ผ้าปักปกตระพอง	แพรวพรายฉายฉั่น
ดาวคำม่องพรรณ	พวงภู่ทักกรรณ	จงกลแกมกาญจน์
๑ ชงก์เว่งเรื่อรัตน	กลีบโกไสยพัตร	พิจิตรกำราล
พานหน้าพานาค	รัตคนเคียนคาค	ขลุ่ยคำคว่ำผาน
รัตนาโอฬาร	แววงามชัชวาลย์	โอภาสพิพพา

๑	กรวงเชิงร้อยเวียน	กระวีลระเบียบ	พร้อมพรายเพริศเพรา
	เลื่อมเลื่อมล่ายอง	แสงแก้วสีทอง	นพรัตน์งามเงา
	พิลาศล้ำภา	ชูโฉมเฉิดเฉลา	เฉกช้างอมรินทร์
๑	จะรุ่ง ๆ เรือง	จะภ่า ๆ เลื่อง	ท้วแดน ๆ ดิน
	ชูเชิด ๆ ยศ	สมญาปราภฏ	ทุก ๆ อานินทร์
	ขามเดชภูมินทร์	จอมจักรจักรพิณ	จักรพรรดิภูธร
๑	พ่องงปราโมทย์	แจ่มใจไพโรจ	มาโนชเหมอมร
	ตงกตเวที	จงรักภักดี	แต่องค์ศศิคร
	สมภพกุญชร	ช้างแก้วบวร	คู่พระบารมี
๑	แต่พระนคร	จะศขสถาพร	เย็นทิวราชตรี
	แสนสิ่งสมบัติ	ไพบุลย์ภูลสวัสดิ์	อันตรายฤมี
	ผ่องพันไพร	เดโชไชยศรี	กระเชมสมบุรณ์
๑	ดิลลิลคำเปลือง	บักษ์ดำ	
	อาสาธวันเสาร์กำ	หนดแจ้ง	
	โทศกอัสสนำ	นักษัตร	
	เรียงเรียบเทียบท่าแสรง	เสร์จสันกระบิลความ	

ฉันทกล่อมพระมหารพีพรรณคชพงษ์

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) แต่ ลา ๑ กับลา ๒

หมื่นพากย์โวหาร (เร็ก) แต่งลา ๓

หลวงเทพราชธาดา (เดช) แต่งลา ๔

๑๖ ขอลถวายอภิวันท์เทวา ทรงหงษ์พิลาศดั่งกร	สุราเดชธาดา
๑ ให้อ้อมไกรลาดเลอพร แลสอดสังวาลอุรคินท์	ทรงโคเชจร
๑ นบพระพิศนุณอนดินธุ์ รให้ยงท์้องเวहन	ทรงครุธิบายบิน
๑ เคารพพระอัคนีนนท์ ดำเวงคิเรกฤทธิ	ทรงเวตเวืองรณ
๑ ตีองค์วังสฤษดิ์สารศรี ชเนกนิกรกฤษกริน	พลายคชกริน
๑ นบพิชเนศวรทรงศิลป์ ทรชันธกุมารยรรยง	เทวกรรมมหิน

๑ ทวาทศหัตถ์หกภักตร์ทรง ฮารวณ โสภาศคัคณานต์	มยุเรศเรืองรงค์
๑ เข็ญเทพประชุมในสถาน ประสิทธิ์พิพิธมงคล	มาพกดงการ
๑ รับเครื่องบำบวงค่านน กำจรมลิลลาชา	เทียนรูปสวคนธ์
๑ รั้งถววยด้วยใจจินดา บำบัตขจัดไภยนต์	สรวมเดชเทวา
๑ ทูรโทษตั้งร้ายทุกพรรณ ตรายมลายเสอมสูญ	พียงเห็ดทหายอัน
๑ ศรีสวัสดิจรัสจรัญ พิพัฒเพียบพรผล	พิพิธเพิ่มภู
๑ แดจอมจรร โลงสากล นราธิราชบริพาร	ยั้งประชาชน
๑ หน่งมิ่งมงคลคชสาร ศมภพประดับบารมี	มาสู่สมภาร
๑ มาแต่เมืองนครศรี ชานากระษेत्रทักษิณ	ธรรมาชธานี

◎ ลุดลกวงเทพโดยจินต์ เป็นบิตรงค์คกสอง	จำจตประติติน
◎ ภัทรบทเบองกาพบักษ์ปอง สองค้วรวิวารวัน	ดิถีทรวง
◎ จรดจลคักวราชพัน กับเศษพคตั้งษ์โดยหมาย	สองร้อยรวมกัน
◎ เฉลิมขวัญสมโภชคชพลาย บคลาศทิวาราษี	วันถึงบคลาย
◎ จวบจนวันแรมนวมี่ ฤกษ์ร่วมเสวตรวรรณ	รวมเจ็ดราตรี
◎ ตั้งโรงพิธีเฉลิมขวัญ ฝ้ายเหนือแลฝ้ายทักษิณ	รายเรียงเคียงกัน
◎ แต่เบองปางบรวพบยนิ แลเกิดพิเศษดำรี	บักษ์ใต้แดนดิน
◎ นานเนินน้บหลายร้อยปี ๕๕๔ ควงนกดาลคตงน	ไต่ยนิข้ามมี
◎ ขรอยอมวแมนเมืองบน ให้เกิดประกอบบุญญา	จกบันดาลดล

<p>๑ เพื่อเป็นบรมราชวรพา ธิราชพงษ์จักรพิน</p>	<p>หนะไ้ราชา</p>
<p>๑ พระบาทนฤนารณรินทร์ มหากุพาลงกรณ์</p>	<p>ดมเด็จพระมินทร์</p>
<p>๑ ภูลเพิ่มพระเกียรติภูธร ตระหลบพิภพบัถพี</p>	<p>เฟื่องฟุ้งจร</p>
<p>๑ ว่าพระจอมสยามินทร์ตรี ศุคมพระยศใหญ่่ง</p>	<p>ภูนารณฤบดี</p>
<p>๑ ถวัลยราชลสองปีตรง สำหรับประดับบารมี</p>	<p>เกิดเสวตรดาวทรง</p>
<p>๑ ข้าได้อีกสารหนึ่งศรี รจิตร์ด้วยลักษณะสุนทร</p>	<p>พิเศษูจ</p>
<p>๑ เทียบสี่เทียบแสงทินกร ควรเทียบแลเปรียบฮาภา</p>	<p>ศัพท์บุษบวร</p>
<p>๑ โปรดให้รังสฤชติสมญา รพีพรรณคชพงษ์</p>	<p>ว่าพระมหา</p>
<p>๑ ควรเป็นข้านิสาวทรง พระบาทธิเบศร์บรมินทร์</p>	<p>พระจอมจักรพงษ์</p>

- | | |
|--|----------------|
| ๑ เนาโรงพรมเพริศเฉิดฉิน
ประดับสุวรรณวาววาม | สมยศหัตติน |
| ๑ เสี้ยไพรไกลถิ่นทุรคาม
พิโยคแลโศกหฤไทย | ชาตูปฐปาม |
| ๑ โหยครวญหวนคว่ำถึงไพร
กระมลระมูมิ่งทรวง | กำเตาแต่ใน |
| ๑ เดชะสคติบำบวง
มาปกมาบ้องอภิบาล | ทวยเทพทั้งปวง |
| ๑ ดลดับกำเตาแต่สว
มาสระมาสร่ายโศกสูญ | เทียมทิพชลธาร |
| ๑ ใสสว่างมล้างทุกชาติ
ระเวิงระวินคืนวัน | ปราโมทย์ประมุข |
| ๑ อนึ่งให้โอนอ่อนผ่อนผัน
อันเล่าอันโลมสั่งสอน | ฟังคำรำพรรณ |

๑ ข้าพผู้พงษ์จตุรภักดิ์ ข้าพผู้เชิดชบวช	ข้ารงค์กิติสุนทร อมรเสวรมารังสรรค์
--	---------------------------------------

๑ ๑ ข้าพช้อย่ามีกรรมลโคก
 มารตรแลคชบิตรอัน
 ๑ ๑ ข้าพช้อย่าผู้องพรรณฉวี
 ข้าพช้อย่าทุกขระทระโทม
 ๑ ๑ ครวาคิตคณาภิภอันเป็น
 ให้หาแลอาตุรวิญจวน
 ๑ ๑ ข้าพชอย่นพงพนพิภก
 เกล้าคละด้วย โขลงคชกระไล
 ๑ ๑ สบสวาทุพาลพิรุณร้าย
 คับคั่งแลเสียดสิริกรวม
 ๑ ๑ แม่หนักอันเหยมมหติกา
 สูงเงอมทงันพทลกาย
 ๑ ๑ ก้องโกญจนศัพทประแปรวัน
 กันต้อนบาราบคนแสดง
 ๑ ๑ โขลงยินสำเนียงสุรอำนาจ
 รอมชอมแลชกสมุหส์สมาน
 ๑ ๑ จำโขลงก็น่านิกรคลา
 แสนยากลำบากนุจรตล

พิโยคทกขถึงพงษ์พันธุ์
 ทำนุเลี้ยงวโรมโถม
 วรวิไลยประไพโฉม
 มนต์เครวักำเดาครวญ
 มิตรภาพกระโหยทวน
 จิตรว้าพนาไลย
 นิธิกด้วยภักตไทย
 ทูรเทียวทุนรวม
 นรการแลถักากวม
 กระทบถีบแลฉัดฉาย
 ยตรมันเสมอพลาย
 กำย้ายลพิภกแสดง
 ประแปรเพียงอสันแวง
 อำนาจเหยมประหัดประหาร
 ที่เกลื่อนกลาดก็ถนถน
 สมัคห้อมเป็นมณฑล
 ละเล่นล้ำนไพโรสณท
 ณเถอนท้องพนมวัน

๑ ตันตต์แลลดับทละเลียบ
คัมภังลวณ ไชตศิขรขันธ์

๑ รกเรียวพณศัพณะระนาม
หนามเหนยวแลเกยวศิริวง

๑ ยามแจ้งแลแสงสุริยผะแผด
อบฮ้าวแลร้อนระอุกระมด

๑ ยามนอนจะผ่อนนิตรอนาถ
เป็อกปนระคนทงจะระคาย

๑ ยามหนาวจะว้าวระสทก
ลาดระทตททยหวน

๑ ยามฝนจะทนพิรณสาย
เหล็อบยงแลม้งรบกตอม

๑ ยามเย็นแลพาพมฤคผาด
นินนาทอุไสษนุสรสวน

๑ ผุงโชมตพิโรชพิรุขร้อง
ฮาวท่าสุรารักษษวัญ

๑ ขัดข้องแลสุตทิวจะหา
หากินถนถนทรกัณตาร

ละเลาะเถินแลเนนขัน
ขนาบขนคคีวงัก

อันชฎิชอช่อมพง
คพยพักยบยด

ระตมแตกผะผ่าวสกันธ
จะกลัดกลาวระส้าวสาย

ธูลีลาดลของทราย
ระคางคันนิรฎัจบน

นำค่างตกลของฮวด

สุล่ำบากจะตรวากตรอม

วิสุททิกายจะหมองมอม
แลได้กัตรังแกกวน

จตุบาทประจวบจวน
ระช้องแซ่พนาสัณข์

รทกท้องพนมวัน

ระวิกเรื่อยปรางควาน

พงนาทญ่าผลาหาร

ผดุงชีพรกายเคือง

- ๑ หนึ่งตงณดำนทกษณเขตร
นำชงณบงชดแลเหมอง
- ๑ กวรหายณกายฉวจะฮาบ
ฤพ้อจะมีกระมลยิน
- ๑ ยามเมืออมมิสมุทคดง
พุมพองแลพัตติกรจะจาย
- ๑ คริน ๆ สำเนียงอมมิสนัน
ฤพ้อจะมีททยโสมะ-

- จวดม่งสมุทเนอง
ก็เคิมชุ่นเปนมุลทิน
- แลจะกินก็จำกิน
ติตำบลดประตาสตาย
- คะคดุมคดลนคนองรย
อุโฆษคิกะเครงโครม
- จะหวาดทวันฤไทยโทรม
นัคพฤษไพรวรง

- ๑ ๑ กรุงศรีชยททยา
แสดนศุชสนุกนดง
- ๑ ปรางมาศปราสาทรัตน
พ่างทิพยไพชยนต์
- ๑ สุวรรณเสวตวรฉัตร
อำไพวิโดยเมลือง
- ๑ ปานเทพนฤมิตร
กรขอมจุพาลง

- พระมหานินเวศน์วง
ทิพยดาวดิงษ์สุวรรณ
- พระปรักแลเรือนจันทน
ยะเยียบพ้างมาเมอง
- บัลลังก์รัตนอร่ามเรือง
มลังแลตดิงหลง
- เพื่อบุญฤทธิพระบาทบง
กรณผ่านมโหสุรย์

- ๑ ยังกทรงพระปรีชา
นับวันจะจำรูญ
- ๑ ต่ำเสวกามาตย์
ฉลาดเฉลียวพระเดชไท
- ๑ เหล่าทหารชำนาญหัต
ทุกแดนแผ่นดินดาล
- ๑ แถวถนนแลหนทาง
ประชาชนก็ถวิลหาม
- ๑ ท้องธารนทีต้น
ผืนพัชรพรรณแพ
- ๑ สลบล้ำสำเภาใหญ่
พานิชนานา
- ๑ ศกสารแลตั้งวาย
สมบัติทองสีบสอง
- ๑ ไร่ขามแต่บ้านเมือง
พระรัตนไตรยา
- ๑ เป็นที่สการา
สร้างผลกุศลทุน
- ๑ ต่ำหัดสร้างให้เพิ่มภูม
จำเวญคุชเกษมไธ
- ๑ แดนก็ปราชญ์ปรีชาไว
ธรรวักษ์สมัคศมาน
- ๑ ก็เงินจัตมจัญบาน
กระเดื่องเดชให้เข็ดขาม
- ๑ แลสร้างล้วนดีกราม
จวลาศศุขอัธ
- ๑ พิศพนแต่พวงแพ
พิพิธพัสดุภาษา
- ๑ เวือกกลไฟอเนกา
ประเทศหลายมาชายของ
- ๑ มาถววยอยู่เนืองนอง
พระคลังเงินจะคณนา
- ๑ ทังรุ่งเรืองพระศาสนา
อีกเลิศประเสริฐคุณ
- ๑ ได้บูชาได้ชมบุญ
ไปภายน่าจะหาไหน

๑ ธัญญาภรรยา
ทิศดาวประเทศไต่
๑ สารพัดมหัศจรรย์
คูใดบได้ทราบ
๑ บุญแล้วพ่อสร้างสม
บุญพ่อจําบุญเรื่อง
๑ อยะพ่ออยะเสียดใจ
อยะพ่ออยะโทยทวน
๑ เขิญขมสมบัตินุช
โรงรัตน์อร่ามไพ
๑ ฝนน้ํงพเนกมาศ
น่านอนนํ้าสำราญ
๑ แทนที่สถิตย์เนา
แพรวพรรณสุวรรณรอง
๑ ฝนโซมพัทรวาด
ร้ายจนระยำมา
๑ สรรพเครื่องอลงกรณ์
แก้วกาณจนงกกล

ก็เปี่ยมปานทุกสิ่งไป
นมม้วนแผ่นดินสยาม
สารพันจะงตงาม
ทุกสิ่งสรรพอนันต์เนื่อง
ได้มาชมมาเขยเมือง
มาเปนนราษาคันควร
อยะหมองไหม้กรรมลครวง
ถึงห้องหนตำบลไพร
เกษมสนุกในเวียงไชย
โรจระหงระโหฐาน
ดุจลาดผลึกลาน
บราวาศูจิตของ
ฉลุเคลาสลึงทอง
ระวรรณลาดสอาดตา
พิดานตาสเคือนดาวา
ลยฟ้าจรุงศุคนันต์
คชวาทณ์ก็ไสภณ
กรนกันลกระวิฉวม

๑๑ ชนักร่างประแดกเดียม
กำกวมแลภูจามะ-

๑๒ ข่ายทองไหมทองกรรอง
ดาวทองเมือตังแสง

๑๓ แสงทองก็ผ่องแผ้ว
เลื่อม ๆ เมล็ดองคาย

๑๔ สมยศทุกอย่างดี
พระจอมอัครองค์

๑๕ ข้าไทยมิใช้น้อย
มดหมอลอเนกนันต์

๑๖ ส่วยเหนื้อมาส่งให้
จะกินจะปรารถนา

๑๗ หนุ่ยน้ำจะดำใจ
หนึ่งพ่อจะเริงรมย์

๑๘ เสียงศัพทขับไม้
เสียงขอจำเรียงสังข์

๑๙ กล่าวกลอนเสนาะกล่อม
ทும்เฮกวิเวกหวน

๑๑ คุ่วเริมมอว่ามงาม
วิฟายชขายแจรง

๑๒ ไบโพทองพิฑูริย์แผ่ง

๑๓ สุริยพว้างกระจ่างกระจาย
ทงแสงแก้วก็พร้อยพราย

๑๔ ละลานตาน้ำพิศวง
ทงสมศรีแลสมทวง

๑๕ ฤเวศไทรอรวงวัล

๑๖ ให้ใช้สอยอยู่ครมครัน
ทงของกินกินานา

๑๗ ทงส่วยได้ก็ส่งมา
สิ่งใด ๆ ก็ได้สม

๑๘ ผลไม้ก็อุดม
ฤตด้วยศตัมพั่ง

๑๙ ที่ไพรเราะหับณเฑาะระวัดัง
สุรเสียงล้ำเนียงพราหมณ์

๑๙ ฤบอมขวัญให้ฤานาม
วังเวงดับให้จับทรวง

๑ นำเพลิดแล่นาเพลิน
ศุขสมายยิ่งใหญ่หลวง

นำเจริญฤดีตวง
ทั้งทุกข์โศกขบไต้พาน

๑^๖ หนึ่งในมวงคตสาตรดาว
ฝึกหัดสวดสติคุณ

สำแดงอาการ

๑ หมอชความัญชาญูร่าสอน
ชยาทำประทุษฐาทารุณ

จิตจรจงอาหาร

๑ ชาลวาทตราตชนชุลมุน
ชล่าละเลิงเชิงพาด

โกรธเกรี้ยวเฉียวคุณ

๑ ชักขาชิงชอหมอชความัญ
ถิบแทงจรวงลงงา

สลัดหล่อทรมาน

๑ จ้วง ๆ งวงไขวไ้ไลหา
กระพัดกระเพียดเคียดเคือง

ดินหญ้าโยนปา

๑ กระทำด่าพองนงเนือง
บย่ำบยงเกรงกลัว

นาเนกในเมือง

๑ จงมละชยาเลยเคยตัว
จักเสียมจักสว่างสวัสดิ

ขุนช้องหมองมัว

๑ จงใจใส่สุทธิอาวี คุณแลคนอภิบาล	หมอดความญผู้มี
๑ ละพยศอดอมอาการ ราบเรียบเบียบบวรจง	มารยาตรสันดาน
๑ สอนไต่ตังใจจำนง รูกออย่าลิมวาที	ค่านึงอย่าหลง
๑ สุขสวัสดิ์พิพัฒจักมี แต่พอบวันวายวัน	มงคลคุณทวี
๑ กิตศัพท์แซ่ท่วเขตรคัน จักเปรมปราโมทย์โปรดปราน	สมเด็จฯทรงธรรม
๑ โปรดอวยด้วยศักดิ์ศักดิ์งฆาร เปนยอดบิษราชฤไทย	เปนเอกอุตมยาน
๑ จงสมัคภักดีมีใจ สนิทสนมของฉลของคุณ	เวียงวินผ่องใส
๑ พระองค์ทรงกอบการุญ ประโยชน์พระโปรดปราน	ห้ ห้ ห้ เฮอเพื่อเกอहनุน
๑ ขอสดยบุกตเวที แลรู้รับอบปางบรพพ์	จงรักภักดี

<p>๑ ผิดชอบรอบรู้ทางธรรม โลงโลกติดโลกา</p>	<p>รู้คุณจอมจรร</p>
<p>๑ พ่อเคยคู่สร้างพระมา สมมติเทพพิพิงษ์</p>	<p>รมีพระมหา</p>
<p>๑ ผู้ทรงทศพิธำรง ประโยชน์นุกุลโลโกย</p>	<p>พระไทยจำนง</p>
<p>๑ เพรงบุญพระเกือกอบไสมย อิราชบรมสมบุรณ</p>	<p>มาสบสมพระไทย</p>
<p>๑ สมภพพาหนะอตุลย์ จักรพรรดิภูวดล</p>	<p>คชลักษณะเลขจตุ-</p>
<p>๑ แตนพระภาราสากล ทลกระเชตรตีมา</p>	<p>นิคมชอบมณ</p>
<p>๑ เมือบมุดภูดศุขทุกรา รวมชอบมะวันขันบาน</p>	<p>ตีวีราชภูร์ประชา</p>
<p>๑ ขันชมบรมสมภาร ธิบดินทรเลิศไกร</p>	<p>สมเด็จจุตาธาร</p>

๑ แะเสียงเพียงฟ้าดินไหว อรรณพกระทบขลธิ	เสียงเพียงคลื่นใน ทวทศทศิม
๑ อัญเชิญเทพทกราษ ฤทธิประจักษศกตสทธิ	ยงเทพสิงสถิตย
๑ เสด็เมืองทรวงเมืองเวียงฤทธิ สถานประเทศค้ำวไค	สมเด็จภูวไนย
๑ ชุมชวยชวยพรชวยไชย นรินทรารบิต	วัยย ๆ หมื่นบี
๑ พระชนมัจงยงยันทวิ นฤโคกนฤโรคไภยันต์	ตราบสันตริยจันทร
๑ พระยศยั้ง ๆ ครามครัน แลเพลิงประไลยโลกลาญ	ตำรงคองนาน
๑ พระเกียรติสมเด็จภูบาด กำหนดปราวกฎโกฏิกัลป์	ตรัสโปรตข้าน
๑ พระบาทสมเด็จพระจอมธรรม ผู้รองพระบาทจวนา	

- | | | |
|---|--|------------------|
| ๑ | เกลากลอนกถ่อมอนฺดา
วรฉวีรพีพรรณ | ตมพระไอยรา |
| ๑ | ทุกคองจองจัตตบสรพ
พระคชกัจจบวิบูรณ์ | เสด็จเจ้าโคมขวัญ |
-

ฉันทกล่อมพระเสวตรสุภาพรรณ

๑๖	สรวมศรีสวัสดิ์ดินอัมมังคม	กมลาคันเลอกรม
	อันเกริกพระเกียรติฤๅไกร	
๑	ทรงหงษ์บุษบกอำไพ	สถักตรม่งไซ
	โศภพรหมญาณยง	
๑	นบพระเถลิงอาศน์ภุขงค์	ชาญเชี่ยวชาญอิริงค์
	วิตรบือว่าบาญ	
๑	ทรงครุฑพ้องหวาดเหินหาญ	เติร์จคั่งคักณานต์
	พระกฤษโณภาภรณ์	
๑	ค่านับองค์มิ่งมหิศร	สถิตย์สถาพร
	ณ พนมบรรพตเมือกไศล	
๑	พระเวทศิวาคมไกร	ประสาทพรโต
	ประสิทธิ์สำเร็จเศ็คคด	
๑	เคารพพระเพลิงเวียงน	ฤทธิกว่าแก้วนกล
	อันอาคมล้างธรมินทร์	

๑ ทรงระมัดเป็นอาศน์เมฉิน ควางควัดชัชวาลัย	รเห็นเห็นบิน
๑ ทงสเริ่มวังศฤษดิ์สาร เกสรแดงณฑพิธิ	ด้วยกลีบประทุมมาลัย
๑ เป็นล้ำคชสารหลากดี ประเภทพิเศษกฤษร	พังพลายมากมี
๑ นบไ้เทวดกรรมกำจร มทิตถิหกภักตร์ผาย	อิกองค์อมร
๑ คีอชันธกุมารเรืองฉาย กระดังงารวัญหาญ	ดิบสองกรกรวย
๑ ทรงมายวอาศน์โอพาว มตั้งมเด็จพระเรื่องรณ	เดินโดยโพยมมาด
๑ อิกสองคิวนตวรต่ำกล ถเกิงกระลาพิธิ	เกิดในมณฑล
๑ องค์หนึ่งเคียรตั้งฐานคิ เฉวียงस्ताโดยตรง	สะคชกรมี
๑ กรช้ายทวยตรีศรทรง ปทุมตรลบอบอวด	กรชวอำรง

- | | |
|---|-------------------|
| ๑ สมญาพระพิฆเนศวร
เควพแลยอเมงย่ำ | ทวยเทพมุลมวญ |
| ๑ องค์หนึ่งสามภักตร์เพญ์ดำ
วีรตันพระหัตถ์หกกกร | นักรหน้าแห่งดำ |
| ๑ ยืนเหยียบตระพองกฤษร
เสวตรวพิเศษยานยง | เจ็ดเศียรบวร |
| ๑ คู่พาหุแรกหากทรง
ทักษิณแลรอบอุตรา | ตั้งขัสองเวียนวง |
| ๑ คู่ตองเกิดคชยุพา
ยุคะแลเฮราววรรณ | คิริเมษลัไตรตา |
| ๑ คู่สามกำเนตชีกพรรณ
เปนเอกแลโทตรีไตร | เมือกพ้งพลายบัน |
| ๑ ขวพลายซ้ายพ้งอำไพ
วิลาศนชาติสารสาม | ศุภลักษณ์วิไลย |
| ๑ คิวบุตรนุ่งเรืองนาม
ว่าโกญจนาเนศวร | โดยเวทสาตรพราหมณ์ |
| ๑ ขอค่านับเทพทั้งมวญ
ชเวนลิตลามาดล | เชิญประชุมชวน |

๑ ยิงโรงพิธีมณฑล อเนกอำนาจศักดิ์การ	รับเครื่องกำน
๑ ธงชัยเทียนทองชัชวาลย์ สุคนธ์กระแจะจุนจันทร์	ลาซแดงวงมาลัย
๑ กระยาบายศรีสพสรวิ ขจิตรจรรยาเรืองรอง	ฉัตรฉายรายคัน
๑ สรวมฤทธิ์เทวราชหงษ์ ขจิตพิบัติโกยันต์	จงช่วยปกครอง
๑ ทูโทษอุบาทว์แฉกร ตรายพินาคนานา	ไวร้ายโรคน
๑ จงอย่าพะพ้องพาธา ฉิราชหงษ์บริวาร	แดงอมนรา
๑ บัดนี้มงคลคชสาร สมภพมาเพิ่มบารมี	มาสู่สมภาร
๑ รางไพรไถลถิ่นพงพี เทศถวิลถันโดย	กำเดาแตกวี
๑ ทรหุกทรวนควรวญไทย รฤกถึงเหล่าเผ่าพงษ์	เหงาจิตรอดิโรย

- | | |
|---|----------------|
| ๑ อำนาคเทวราชฤทธิรงค์
คลาพิพัฒน์สวัสดิ์ | ชุ่มช่วยชวยมม |
| ๑ บวรวิกรมบำรุงสารศรี
กรมลเชื้อของชาญเชิง | บวรเทาทุกข์มี |
| ๑ เหือดหายวายุทุกข์บวรเทิง
รับถ้อยนสาสน์สาทร | ภิรมย์รื่นเริง |
| ๑ ช่างนกำเนตไพรทอน
สุวรรณภูมิพิไสย | ไกลเขตรนคร |
| ๑ ผิดตอนแดงอ่อนอำไพ
ตลอดแลเจือเหลืองพาด | โถมชาวโปรงต์ไม |
| ๑ พาลธิเจือแดงตำลาน
คังทางคำไรไฉพรพรรณ | โบรงต์ไฉไปปาน |
| ๑ เล็บชาวบริสุทธิฉายฉัน
ทโกษเสวตรจำรูญ | เพดานแลฉัน |
| ๑ เต็มที่ลักษณสมบุรณ์
บมีที่ค่านคำไซ | เผือกโทตระกูด |
| ๑ ขรอยเทวราชเวียงไชย
เพื่อพาหนาคันสารศรี | แกลังจำนงใน |

- | | |
|---|---------------|
| ๑ เป็นเอกอรรครัตนกรี
เฉลิมพระยศภูธร | ฐเขตินบารมี |
| ๑ พระบาทนฤนารถศศิคร
มกุฎเกษตรสยามินทร์ | จุฬาลงกรณ์ |
| ๑ พระเกียรติเกริกทุกธานี
กระเดื่องพระเดโชพล | ทิวต้าวแดนดิน |
| ๑ กำหนดวันแรกมาสด
ณ เตือนผคุณโดยตรา | กรุงเทพฯจวบจน |
| ๑ วันเพ็ญครุวาร
ศกแลศักราชพัน | บิวอกจัตวา |
| ๑ สองร้อยสามสิบสี่บรร
เป็นปีที่สี่ ณ รัชกาล | จบแจ้งจัตบัน |
| ๑ สมโภชพระเศวตวรขessar
แดพร้อมพิธิสังข์พราหมณ์ | ถันเจ็ดวันวาร |
| ๑ งานเล่นก๊กก้องท้องสนาม
มาชื่นมาชมบารมี | ชนหลากไหลหลาม |
| ๑ ชมมิ่งมงคลดาวศรี
บ อิม บ เอบเฮมใจ | ธานีภูมิ |

- | | |
|--|------------------|
| ๑ พระบาทนฤนารถจอมไกร
ก็เปรมกระมลสาทร | กรุงแผ่นดินไทย |
| ๑ เฉลิมขวัญยศถาภรณ์บวร
พระเสวตรสุภาพรรณ | เศกสมญากร |
| ๑ นบอบขมุนมเทวัญ
กำจัตพิบัติไทยไทย | เชิญช่วยเกียจกัน |
| ๑ บันดาลตัดตลฤไทย
ให้รู้สดับภาษา | พระรัตนดำไร |
| ๑ แจ้งในนิพนธ์พจนานา
ยินดีนุสาสน์สารพัน | โชนอ่อนวิญญา |

-
- | | |
|---|---|
| ๑ ข้าพผู้พงษ์จตุรภักตร์
เฉิดโฉมฉวีวิมลวรรณ | ชุติมะศักดิ์รังสรรค์
ศุภเสวตรธำรงตรง |
| ๑ ข้าพผู้มานบวรลัก
ควรเป็นข้านิบรมพงษ์ | ษณพิลาศควรวไลหงษ์
จักรพรรดิภูธร |
| ๑ ข้าพข่อย่าหม่นกระมลธา
บิดาแลมาตุรณิก | ตุระถิ่นพนาทร
ปยุญาติวงศ์วาน |

- ๑ อ้าพ้ออย่าคิดครอันเป็น
พาเที่ยวอำเภอพนสถาน
- ๑ คลกเคล้ำคะโหลงครอเนก
แหวกเสียดแลเบียดจระไล
- ๑ หากิน ณ ถิ่นทุรถยา
เสียบโหดแลคั่นศิขริน
- ๑ แม่หนักคำแหงมหุกา
แผดเสียงประเปรันฮสนิตาล
- ๑ ตีเตียนแลต้อนละคักคณา
ก้องโกญจนาทมรุตอัน
- ๑ ช้างเกกคากาคีอนรการ
หากเบียดแลเสียดสรวิตรง
- ๑ เกล้าโหลงรคนนฤคฺช
ยามกิ่นกิ่น บ มิสบาย
- ๑ เกสอกกถวณพนพชฺรวา
เหลือบยงแลมั่งรบจะตรอม
- ๑ หนึ่งโสดพเนจรฉกรรวั
เป่าปี่นปะเปรียงธวมทวน
- มิตรภาพแลบริวาร
แลถิ่นท่าขลาโดย
ฮติเวกสะพรั่งไพร
บ มิสควกสตายเดิน
นุ่ท่งท่าแฉทางเถิน
ณ หบห้วยลห่านฮาร
ยระเงอมตระห่านหาญ
กระมลหวาดประหวั่นชวัญ
ให้จรคลา ณ ไพรวัน
ฮุไซษครักสะเทือนดง
แลกำกวมกำยำยง
มรุตแลฉัดฉาย
นิทรทุกชรมทกาย
แลยามนอนกิ่นอนตรอม
จะเกล้าคลุกคมุกคมอม
จะไต่กัถลั้งแกกวน
ฉกาจตนาจวบจวน
คชมลนมลลาญปราวณ

- | | | |
|---|--|---|
| ๑ | ได้สมแลสบมนะประสงค์
งตั้ง้างเฮางคชด้วยหาญ | จำนนึกของนายพราน
ก็หาบคอนสัญจรคาม |
| ๑ | หนึ่งเมื่อฤๅคิมหสมัย
ผางโผงพะโพลงพิภุกมลาม | อค้นิให้ม้ฮรัญความ
ละลวกพันพนมไฟ |
| ๑ | จวบจวนแลยากที่จะประลาศ
กาลควรมิควรที่จะประไลย | จะหลบหลีกให้พ้นไภย
ก็ละชีพทำลายชนม์ |
| ๑ | ในตงแลพงพนพนัค
หวาดหวอนวะวามฮระกระมด | ภยก็ตทุกแห่งหน
บ มีว่างทีวาวาย |
| ๑ | หนึ่งยามฤๅตพรษุทก
ครนครนแลลนคฮจะทลาย | ฮสนิกฮองคนฮองสาย
จะเพิกพนนภาพัง |
| ๑ | ปลาบปลาบวะวามสทระประเปรียง
โทรมสาดกระแสรุณทัง | กระตอนเป็รฮองกระเตฮองตั้ง
ยะหยาดเห็บเปนเหน็บเย็น |
| ๑ | ตราหนาวะรว้าฮระสทก
แสนยากลำบากทรล้าเค็ญ | สท้านฮกคคกเข็ญ
จะมิทนก็จำทน |
| ๑ | สายัณท์ยะย่ำสุริยฮฮ่อม
โบบ่งบ่าบปีศาจคณดล | ชฮ่าคลุ่มโพยมบน
ก็กุกฮองคนฮองชาน |
| ๑ | เสียงผิวพะพืมภิวฮฮออ
วังเวงวิเวกพนัคศาล | ฮิกโหมตปรางความ
จิตรยะเยื่อคสยบสยฮอน |

๑๑ ฤๅพื่อจะมีจิตรพระวง
ควรคลายมลายมละฮาวรณ

ถึงเถื่อนท่งพนาตร
วิโยคถิ่นพนาทวา

๑๒ ในพระบุรีรัตน์

รมเยศอุททยา

แสนศุขสนุกนัส

รพัตเพียบทุกสิ่งพรพรรณ

๑๓ สวรรพัตจะสมบุร

ณสมบัตทุกสิ่งอัน

ชุมชนอเนกนั้น

ตอณาประชาราชาด

๑๔ เวียงวังสพรั่งพร้อม

ทั้งค่ายบ้อมแลปราการ

แถวทางทุกถิ่นฐาน

ระรินราวคือปราบบุ

๑๕ สองภาคพิศเทียบ

ฉนวนตักเรียบขไมยกู

มิส้านสอาดต

แปนระยะจ้งหะวาง

๑๖ เกิดชนกลุ่มประชุมชน

ทุกสถลวิถีทาง

แต่งตนตู่สำอาง

สอาดเฮยมลชชตา

๑๗ เหมขยมทุกวัน

เมือส้ายณหเวลา

เสียงรตตรงควา

หน่วงตู่สืบสน

๑๘ เพียบพวงพลากร

กั้นบ้แสนฉ้วนแก้วนรณ

กฉ่าแกฉ้วนานาญก

แลไวก้องประดองหาญ

๑ เหม่ห้าวคำแห่งเขม
 เริงรว่าบาญปาน
 ๑ ภูมิพนสนามปราบ
 หลักวรายระยมี
 ๑ ปูนันจ้งหระวาง
 เรียบรอบสนามตริง
 ๑ คุดอันสอาดตา
 เปนทพลากร
 ๑ คุชงชลาสิน
 พวงแพ ณ ภูมิชด
 ๑ ดาษดาสินคำตัน
 ชองคกงของต่างเมือง
 ๑ เมืองมิ่งสมบุรณ์คช
 ชอแซ่ประสานสาย
 ๑ เสียงแตรประโคมขับ
 ครึกครนทุกคืนวัน
 ๑ บุญพ่อได้มาชม
 แก้วความอร่ามทั้ง

ล้วนตรวจเตรียมข้านาญชาญ
 พลพรรคพระจักรี
 ๑ วรรณราก็เอวี่
 ๑ อยสังขลิกซึ่ง
 บ ชิดห่าง บ หย่อนตัง
 แลเว้นตรอกสถลจร
 ๑ สง่างามพระนคร
 ๑ ประชุมหัดแลจัตพล
 ๑ ฤเวียรอบบรียด
 ๑ อกเนกแน่นอนันต์เนื่อง
 ๑ พัดพนจรูญเวียง
 ๑ ตระการมากตูลากหลาย
 ๑ เกษมสนกน บ เว้นววย
 ๑ ดุริยางค์จำเรียงวัน
 ๑ บันญาศัพทเครงครัน
 ๑ นฤนาทสนันดั่ง
 ๑ พระบรมนิเวศน์วัง
 ๑ สุวรรณวามวิเชียรฉาย

๑ โกร๋นตำราญรมย์
เบญพาศพนกราย

๑ ลายแท่นฉลุเจลา
นฤททุกษ์ทิวาผา

๑ โอ้อาศาภรณ์
พลตยเพชรค่าควมเมื่อง

๑ ภู่พรายแลข่ายทอง
ลาดปฤษฎาภักศรว

๑ ชนักร่างกระวิลสน
ผลพักกำมปูราย

๑ ประแอกฮานฮิกดาวมาศ
พลตยนิลระวาวงาม

๑ สมพงษ์แลสมภักตร์
สมยศอิราชไท

๑ ข้าส่วยนัยก็จะได
หมตครวญก็สมบุรณ์

๑ สบสิ่งภูษาหาร
พรวัวตาลกถ้วยช้อยอัน

ฮุดมแท่นจลุงพราย
พิदानตาดสฮาดตา

คูน่านานานิทรา
ศกชาดล้าเค็ญเค็อง

บวรรุ่งจรูญเว็อง
เฉลิมมิ่งฉลของขวัญ

ปกตระพองยะยับพรณ
พวิจิตรวำรัสราย

รัตคนพิมลฉาย
แลรัตงาส่างงาม

ระตะดาษอร่ามราม
ฉวีรุ่งระเว็องไว

หงสมศักตเก็ยรัตไกร
ช บำเหน็จบำนาญปูน

ฮิกข้าใช้จะเพ็บบกุด
บวิบาลบเว็อนวัน

กัตระการทุกสิ่งสรรพ
กระเอมโอชโอชฮาหลาย

๑๕ ๑) ท้อยู่เป็นสุข
 ๑๖ ๒) ทกนก็สบาย

๑๗ ๓) พรังพร้อมผู้บริวัก
 ๑๘ ๔) บำเรอบำรุงสา

นฤทุกชนวันตราย
 บ มียากล้าบาทหา
 ๑๙ ๕) ษพิทักษ์อยู่อุตรา
 ๒๐ ๖) ทวชนทุกคืนวัน

๒๑ ๑) หนึ่งพ่องจอนอ่อนฉอนฉัน
 ๒๒ ๒) ณ ถ้อยนุสาสน์สอนสว

๒๓ ๓) หมอเถ่าเหล่าหัตถาจารย์
 ๒๔ ๔) จะสอนจะส่งฟังคำ

๒๕ ๕) พ่องงกลัวเกรงแยงยำ
 ๒๖ ๖) ลमितแต่อำเภอลด

๒๗ ๑) อุกอจกาจวังแกคน
 ๒๘ ๒) บ ห่าง บ เทียดเพียดฟุน

๒๙ ๓) ฮาลวาทกรวาทเกรยวชุดมน
 ๓๐ ๔) แดแล่นสลัดฉัดฉาย

๓๑ ๕) ฉุดชนกั๊กชอหล่อกาย
 ๓๒ ๖) กระเจอะกระเจิดเริงแรง

๓๓ ๑) พังแจ่งจันรวัก

๓๔ ๒) อิกหมุ่มหมอควรวญ

๓๕ ๓) ฮย่ำฝ่าฝืนท่า

๓๖ ๔) หัวเหียมทวหน

๓๗ ๕) พิโรทวารุณ

๓๘ ๖) เยื่อสุตรกำจ่าย

<p>๑ งัดไม้ไล่ไลดองงาแทง แลเพิกพเนกเกกกด</p>	<p>ระวี้นพานแผง</p>
<p>๑ ชย่ำพ้อชย่ำหยาบเคยตน จงยอบพยศกิริยา</p>	<p>อดอดอกระมด</p>
<p>๑ สอนไต่ใฝ่จ่านำพา รยาตรวพิลาศลาจวรวณ</p>	<p>จงเชื่องชาญมา</p>
<p>๑ จงรู้ชอบผิดแฉกผัน จะชั่วจะดีด้วยดี</p>	<p>รอบรู้กาลอัน</p>
<p>๑ จงรู้โอบเอื้อฮารี มนต์จ่านงบริบาล</p>	<p>หมอครวญอันมี</p>
<p>๑ ปฏิบัติบำรุงเป็นภาร บ ให้อณาทรทำ</p>	<p>อูรทุกวันวาร</p>
<p>๑ ควรเกรงพ้อจงเกรงยำ คติซึ่งฝึกหัดสอน</p>	<p>ชย่ำชัตชินคำ</p>
<p>๑ กระตัญญูวัคณภอร สมมติเทพวามวงษ์</p>	<p>สมเด็จจอดีศร</p>
<p>๑ จงพ้อสวามิภักดีคงตรง จ่านอง ณ กฤตเวที</p>	<p>สุจริตจ่านง</p>

- | | | |
|---|---|------------------|
| ๑ | แมนพอดตองภักดี
จักเออพระไทยโปรดปราน | สมเด็จพระจักรี |
| ๑ | ยกเป็นเอกอรรคยศอดยาน
บำเหน็จแก่พ่อภักดี | จักขุนบ้านาญ |
| ๑ | พ่อเคยคุมมิ่งบารมี
ขจรจรัสสร้อยไตร | เฉลิมศักดิ์ชูศรี |
| ๑ | เฉกเช่นเด่นดวงสุริยใส
สว่างกระจ่างแจ่มดวง | พินนภาโดย |
| ๑ | สรวมพรอมรเทพทงปวง
ประจักษ์บรรเจิดสมญา | ซึ่งได้บำบวง |
| ๑ | ตราบชนเจ็ดนักษัตร
ทุกด้านทุกแดนโดยไตร | โสฬศธาดา |
| ๑ | เสอเมืองทรงเมืองเวียงไชย
อิทธิวงศ์พระกาฬไชยศรี | พระหลัดกรุงไกร |
| ๑ | ชุมช่วยฮวยพรภูมิ
ดำรงพิภพมณฑล | ศิริสุขสวัสดิ์ |
| ๑ | ไว้โรคจำเวิญพระชน
ยังวัยชราจำเนียร | มายุ่ยืนยล |
| ๑ | บัจฉนิกภายในพาเหียร
พิบัติจุงผลัดศุกผล | ชยาแผ้วพานเบี่ยน |

- | | |
|--|-------------------|
| ๑ พระเดชคือเดชสรีรียน
พระยศจึงย่นหมื่นกตปป์ | แม่ท้าวสากด |
| ๑ สุนทรภพบแสงสุริย์จันทร์
อิราชนนออย่าสญ | พระเกียรติไกวัด |
| ๑ ศรีสวัสดิพิพัฒเพียบภูด
อนันตเนืองบริพาร | ท้าวราชประยูร |
| ๑ ข้าบาทบริวารโองการ
นิพนชลาเพชรวิญ | ประพันธ์พจมาน |
| ๑ พระยาสารเสวตรเมือกพรรณ
บริวารบอบบริบูรณ์ | โดยเบื้องแบบบวรพ์ |

-
- | | |
|---|---|
| ๑ ข้าบาทพระบาทเจ้า
โปรดประทานศักดิ์นาม
หลวงสารประเสริฐตาม
คิดเรื่องกลอนกล่อม | จอมสยาม
เชิดช
ตำแหน่ง
นอบเกล้าทูลถวาย |
| ๑ กล่าวกลอนสอนสั่งเชอ
พระเสวตรสุภาพรรณ
เผ่าพงษ์กมลาศน์สรรพ
นับว่ากุญชรแก้ว | เชิญขวัญ
เผือกแผ้ว
รังสฤษดิ
เกิดเกอบารมี |
-

ฉันทกล่อมพระเทพคัณฑ์กรีนี
พระศรีสวัสดิ์เสวตรวรรณ

- | | |
|---------------------------|------------------|
| ๑ หลวงสารประเสริฐผู้ | ภักดี |
| ผู้พจน์พากย์พาทิ | เทิดอ้าง |
| เชิญขวัญพระกรีนี | สารเสวตร |
| ถวายเป็นพิตรเจ้าข้าง | เผือกผู้จักรพงษ์ |
| ๑๖ ขยมนาทอภิวาทเบญจางค์ | ไตรรัตนวรางค์ |
| วรดโมพาโรย | |
| ๑ เฉกฉัตรเฉลิมโลกย์เลอไตร | ภพเทียบคุณโต |
| บ ทัด บ เท้าเทียมทัน | |
| ๑ หนึ่งข้าชอนบเทวัญ | อาทิฮาภาพัน |
| อุพรหมพิสูทธิฮาตา | |
| ๑ แปดโสดรสีภักตร์ทรงพา | หนหงษ์เหินคลา |
| ศิวางคคัลป์วทอง | |

๑ พระกฤษณเดศีล่ายอง สังข์จักรทวารณีนี	ตั้งกรุมครอง
๑ อิกองค์จอมไศลตรีศุดี เสวตรสังวาลอรุคินทว	ทรงพศกศวี
๑ พระทรงชัคคฮาสนฮาจัน คือองค์พระเพลิงเริงฤทธิ์	รเห็จเหินบิน
๑ ทงสเทวราชวังสุษดี อเนกนิกรพังพลาย	ตำไรไฟจิตร
๑ กอพงษวงษสี่สืบสาย ด้วยเทพผู้รังคตรง	นามมีโดยหมาย
๑ คืออิควรพงษ์แดพงษ์ แดพงษ์พระเทวอัคนี	พิศณุพรหมวงษ์
๑ ใหว้ไท้เทวกรรมก่องศรี หกหน้าทวาทศกร	อิกองค์หนึ่งมี
๑ คือขันธกุมารชาญสมร สถิตย์ ณ หลงมายูร	หัตถ์ทรงแสงศร
๑ นบสอศิวบุตรสมบุรณ กระลาพือพระเพลิง	บังเกิดในกุนท์

๑ คือพิชเนศวรแรงเวิง แลโกญจนาเนศวร	เดชก้องตำเกิง
๑ อัญเชิญเทพไท่ทั้งมวญ ณ โรงพระราชพิธี	มาประชุมชน
๑ รับเครื่องสังเวควันทัศน์ ประทับแลรูปเทียนทอง	ลาชามาลี
๑ สรวมฤทธิเทวราชทรงผอง อุบาทว์พิบัติโศภไทย	จูงช่วยปกครอง
๑ อิกทั้งเสนียดจรวไร อย่าพะอย่าพ้องแก้วพาน	กำจัดจงไกล
๑ แต่จอมจักรพรรดิภูบาล จังหวัด ณ รัชมนทล	๕ ๕ ทวทงบริวาร
๑ คาบนพั่งเสวตรยุคล เฉลิมพระยศกรุงสยาม	เทพบันดาลดล
๑ พระบาทนฤนารทวงนาม พงษ์มกุฏภูธร	จุลจอมเกล้ารามะ
๑ สองพั่งพรวณเสวตรบวร ณ แตนระแดงแวง	กำเนิดบ้ำดอน

- | | | |
|---|---|-------------------|
| ๑ | ใกล้เขตรนครเขียงแดง
นครทงสองพ้องกัน | แหวกโพนชาวแขวง |
| ๑ | ซอนแก่นกับเมืองสุวรรณ
นิคมประเทศเขตรคาม | ณ ภูมิประจันต์ |
| ๑ | พวกโพนพบต้อนติดตาม
แลคด้องทงสองคชพัง | ตอตั้งพยายาม |
| ๑ | หมอมเมืองสุวรรณภูมิคดัง
ติดพังซงสูงวาปลาย | บาศคคด้องริงวัง |
| ๑ | หมอมเมืองซอนแก่นกับนาย
แลตอังกนิษฐดำไร | ความญคด้อง บ คลาย |
| ๑ | โดยสงสามศอกเศษไกล
ตำบลดห้วยบ้านามตรง | ถิ่นทอ้งพงไพร |
| ๑ | ตอ้งบาศร่วมวันเดียดคง
ประหนึ่งเปนเชษฐภคินี | สองเสวตรคชพงษ์ |
| ๑ | ซอนคควรประจักษ์ใจ
พิเควระหักควธศัจจวรัย | แม่นผู้ใดใด |
| ๑ | สองศรีศุกดักษณ์ปุ่นกัน
เปนโทเสวตรทงสอง | นับวงษ์พงษ์พันธุ์ |

- | | |
|--|--------------------|
| ๑ มาดลกกรุงเทพโดยปอง
ณ ศกแล้วศักราชพัน | บีโสดนหกครอง |
| ๑ สองร้อยสามสิบหกบวร
ณ เดือนพิกาศศุกรวาร | จบมาศแล้ววัน |
| ๑ บั๊กแรมอัฐมีโดยกาล
สมโภชทั้งสองกรีนี | โปรดให้ม้งาน |
| ๑ ร่วมโรงเรียนแทนพิธี
พอพุทธนิบาตพรหมวงษ์ | ตั้งศพพร้อมพรหมณัษ |
| ๑ ครุ่นครบสามวันโดยจง
ธ โปรดประทานอภิไธย | สมเด็จพระจักรพงษ์ |
| ๑ พังเสวตรเชษฐรัตน์ดำไร
พระเทพครุรัตนกรีนี | สมญาเกริกไกร |
| ๑ อิกพังหนงนนนามมี
พระศรีสวัสดิ์เสวตรวรณ | สมเด็จพระกษัตริย์ |
| ๑ ทงคู่ร้างถิ่นฮาวัญ
เทวศถวิไลเฝ้าพงษ์ | เหงาจิตรจาบัลย์ |
| ๑ ควรวญเคว่าเศร้าใจจำนง
แลถิ่นที่เคยเที่ยวทาง | ทุ่งท่าบ่าตง |

- | | | |
|---|---|-----------------|
| ๑ | เด็ดแต่ดูจไฟพอนฟาง
แลบอบระบบบอมทรวง | บมันเทาบาง |
| ๑ | ขอเทพซึ่งข้าบับวง
มาโสรจมาสร่ายหฤไทย | ทุกพิมานแมนตรวง |
| ๑ | แห่งคู่คชรัตน์ดำไร
มล้างวิโยคโคกศูญ | ด้วยทิพยชไลย |
| ๑ | กลับปลัดมลมทุกชาต
ยืนตติด้วยยศคุณขาร | ดีมีเหล่าประยูร |
| ๑ | หนึ่งจงดัตตดิวิญญาณ
ให้โอนให้อ่อนอ่อนมัน | กรินนิงพาด |
| ๑ | สอนสั่งฟังแจ้งจันรรค์
ภักดีประพฤติกงตรง | นุสาสน์สาวพัน |

-
- | | | |
|---|--|---|
| ๑ | อ้าแม่หงสองฮุดมคักดี
สรรพวงคพิสุทธิเสวตรทวง | สุรอรคณิงษ์
ศุภลักษณลาจรรณ |
| ๑ | อ้าแม่อุภยอุยาพิตรก
บิดาแลมาตริทอิน | ประหวอนอกถึงพงษ์พันธุ
บำรุงเลี้ยงตุนาน |

- | | |
|--|--------------------------------------|
| ๑ อ้าแม่ท่งคู้ย้าครหน
เพื่อนเล่นแลเพื่อนพนักันดาว | แลห่งญาตึงษ์วาน
จรถลอคะคกลางวัด |
| ๑ อ้าแม่ทวยนิฮย้าเทวด
ทางเดินแลเนินคะฮันชั้น | ถวิลเซตพรนมวัน
ชโรงเงอมช่งอนผา |
| ๑ ลำบากจะเดิน บ มีสตวก
ทางค้แทบจะภินทรุธิวา | สตุดโตนกระทบบา
ยะหยัดย้อยรบมบวม |
| ๑ ตอหลักอันแหลมรตะรตม
กร่วมกรวบประจวบศรีกรวม | ระวิบคมจะเสียดสวม
จะชอกช่าวกำกาย |
| ๑ ชไมยแม่อย่าคิดพนพนัก
ล้วนเต็งแลวังชทิวราย | อันรกชฎช้อชฉาย
พยอมขางมหาดเหียง |
| ๑ ลมโซยกระโหลกจลสเทอน
ก้านกึ่งกระทบภิวเสียง | ยะยาบเขอนระเนนเอียง
สนนฉนผะผิงโผง |
| ๑ แขวอนขวัญประหวอนอุระหวาด
จวประลาดตระโพงโตตรง
วงแหวกแลแตกนิกรโหลง | จะกระเจอะกระเจิงจว
ยพิภกสยตสยอน |
| ๑ ดงแดนนิแดนพิพิธไภ
ยามกินแลยามทิวจะนอน | ก็อนาถประดาชตาย |
| ๑ ยามแล้งแลแสงสุริยผะแผด
รุ่มร้อนระงม บ มีรูว้าย | กระอแดดระตมกาย
บ มีกึ่งกำบังกัน |

๑ หนองบ่อแลบึงสลิดข้ง
งวดแห่งเป็นตมบมิเป็นอัน

๑ กรรทหายแลหาชดจะตม
ทนยากลำบากนุประตทิน

๑ พฤษชาติดาตฤณโรย
หากิน ณ ถิ่นทุ้งจ่างาย

๑ ยามฝนแลฟ้าคะครึกคนอง
ถึงถึงทะเลท่วมพรพรษาาร

๑ ตรำฝนแลทนสิดลกลน
ทลแลหลบชทนเงา

๑ ยามตลฤตอุณิลจัต
พร่วงพร้อยยะย้อยหิมขลัง

๑ ทนหนาวระร้าวอุระสทก
แสนยากลำบากทรวล้าเคญ

๑ สายัณห์รยาคณ ไชมต
ปู่เจ้าแลโป้งวนขทัง

๑ ครวญคริมครหิมสทวขอ
เสียงเย็นยะเยือกกมลดาด

กขชดชั้นแลชั้นคัน
ที่จะอาบถูกฉินกิน

ก็บ โดยประตุฤตวิด
ชิวแทบจะวางวาย

ก็เหี่ยวแห้งแลห่างหาย
คชกินทุกชทุกวันจวาร

ชสนก็องณคคณานต์
ก็ทวมถินดำนกินเนา

สวิรสนรเทาเทา
บ มิร่วมชมรมบ้ง

ว่าพายพัดประตาดัง
ยะหยัดหยาดกระสาดเช่น

สท้านอกยะเยือกเย็น
บ มิควรคหนึ่งถึง

ก็กูกองคนองอิง
เจ้าท่งท่าทุกถินฐาน

รงมอกปรางควาน
วิเวกวาดวังเวงใจ

๑๑ ดงตึกพิภุกศรสังต์
ขวัญเมืองมิดควรถจะฮาไลย

ดงบงเียบแลเพียบไภย
ณ ท้องถิ่นพนาดี

๑๒ ในกรุงสยามเทพ
นามเพิ่มพระบุรี

ยมมหานครศรี
อมรวรตน โกลสินทร์

๑๓ ผาศุกสนุกนเทียบ
คือเวียงพระวัชริน

สุทัศน์เทพธานีทร์
ทรวงอมสุราไลย

๑๔ บุญแม่ทงสองสม
สมบัตพิพัฒน์ไพ

ได้มาชมพระเวียงไชย
บุลยึงทุกสิ่งสรรพ

๑๕ เชิญชมพระวราชนิเวศน์
บ้อมชุ่มทวารบัน

ปรากฏารเขตรเป็นชอบคัน
ระยะช่องสีมาราย

๑๖ เทริดชุ่มทวารวัง
สูงเยี่ยมพโยมพราย

พนมปรางค์คตเจดนิยาย
ประเจิดชั้นระดับตาม

๑๗ มีคู้ทวารถือ
สวมเสอสมตราอาร์ม

ผรสูง่าสง่างาม
ตูลาของทงงหาญ

๑๘ กายินกีกำยำ
เปนนทสยของตาด

ประจำยืนอยู่ทุกทวาร
กมลห่มูริบูแดง

๑ ภาคพนมถนนตาช
 ทางแยกทแยงแซง
 ๑ หอรัษฎากร
 เป็นที่ชุมนุมนาย
 ๑ ออฟฟิศทหารเผ่า
 หกกรมประนีประนัง
 ๑ ล้วนชาญชำนาญปืน
 มีนายเช็กชั้นเกณฑ์
 ๑ ล้วนเหล่าตระกูลพงษ์
 หนอแนวผู้มีนาม
 ๑ หัวหาญกำแหงเทียม
 บัรวิภักษ์พระจอมจุล
 ๑ พร้อมเครื่องสรรพาวุธ
 แม้นใครแลก็อกกล
 ๑ หอขอมูเข็ญมดู
 เส้าหาญระยระวาย
 ๑ เป็นที่ประชุมใหญ่
 รับต่างประเทศชน

ศิลาลาดละลิบแวง
 ระยะเวลาจันทรวิราย
 พิพัฒน์พันธไมยหมาย
 สมพักศรอากรคลัง
 นิทรนาประจำวัง
 นิตยเปลี่ยนเป็นเวียนเวร
 ประดองหัตได้จัดเจน
 กำกับนั่งระวงษ์ยาม
 อมัจจวงษ์ บเลดทวาม
 พระยาพระแลหลดวงขุน
 สำอานเยี่ยมล้วนวันตรุณ
 จักรพรรดิขจัดทรณ
 สำหรับยทอทุกตัวตน
 ดัษกรกเกียงตาย
 ตระหง่านเยี่ยมมยะยงฉาย
 ระเบียบรอบเฉลียงยล
 ปฤกษาราชกิจกกล
 ชุมนุมเลียงภุชหาทร

๑ บุญชั้กแม่มาชม

ทุกสิ่งพิเศษสาร

๑ โรงงามอร่ามเรียบ

แท่นที่ศตมภา

๑ พนงแนบแถมมาศ

เพดานรบายงาม

๑ โดยไสยวิธีเวท

โผยโผยทุกวัน

๑ อภรณ์อร่ามเรือง

แก้วแก้วประกอบกาญ

๑ ภู่จามรีทัด

ตาดปกตระพองชาย

๑ ลาดปฤษฏางค์ไส

เด่นดวงพระพรชัยพราว

๑ ผลพักประภิกษก้าม

กรองเชิงขมิ้นสาย

๑ พรหมเพราเฉลิมมาศ

กาทามประจำวาง

พระบรมราชฐาน

ดาวพันแปนขวัญตา

รุจิเรขรจนา

จลจลได้สุวรรณงาม

เบญพาศผดงตาม

วิจิตรรายด้วยเลขยันต์

พิเศษอาจจะคุ้มกัน

ตรวยร้ายปรางควาน

แต่ลั่นเครื่องพระราชทาน

จนะแพ้วพะพรายพราย

ยุคไสตรพิเศษสาย

ชะครุ่ยใหม่สุวรรณงาม

ภณพองมุกตาดาว

กำภูเพริศกุดันฉาย

กรกฎประภวดฉาย

ศตระสรวัยพัตคันทาง

วโรภาษด้วยพัตนาง

วิไลล้ำว่าไพ

๑ สมพงษ์แดสมภักตร์ สมเปนข้านิไท	๕ ทงสองศักติสมไวย จักรพรรดียงกร
๑ นาหญาผลาหาร มีส่วยมาเพิ่มภูล	อันตระการกัมากมูด บ มีพักจะชวนชววย
๑ ทอຍกฝาศก ทกนกสบาย	บำราคทกขวันรันทวาย บ มีมีราศเคื่อง
๑ ยศศักตจะสมบูร เปนมิ่งเปนครีเมอง	ณจรูญเจริญเรื่อง ๕ ทงสองราชกริน
—————	
๑ ปางสองแม่เนาไพรศรี ก็โดยอำเภอใจตน	๕ จะชวจะดี
๑ บัดนจอมภพจุมพล สถิตยนิเวศน์วังสถาน	โปรดให้มาดล
๑ ชุบย้อมเปนนยอดคชยาน สพรบสพพร้อมไพรบลย์	ยศศักตศฤงฆาร
๑ ควรแปรจิตวเฮอเกอกล ททาว ๓ ยกเข็ดช	ให้สมประยูร

- ๑ หมดความัญชาญแบบแบบครู จิตรเขื่อนไต้
จะสอนจงจำวาจา
- ๑ อ่อนม่อนหย่อนยอบกิริยา เชื่องชาญมานมา
รยาตรพิลาศลาวรรณ
- ๑ ละลดพยศปางบรรพ์ รอบรู้เชิงอื่น
จะผิดจะชอบชวด
- ๑ อย่าไผ่ฝันฝ่าวาที หยาบข้าววี่
แฉ้วงคนองดองเชิง
- ๑ หุ่หนักถันกล้าว่าเวียง แฉ้วงได้ละเลิง
แฉ้วงล่อสลัดฉัดฉาย
- ๑ ยืนแท่นโยกโยงโคดงกาย เยื่อสูตรกำจาย
บ่ จบ บ่ นบตามคำ
- ๑ คำสอนควรใส่ใจจำ เคารพแยงยำ
อย่าทำแต่อำเภอใจ
- ๑ สองแม่เชือฮาชาในย โสวาทไต่ไต
ก็อาจะแจ่งแห่งความ

- | | |
|----------------------------|-----------------|
| ◎ จงขโมยแม่หย่อนผ่อนตาม | อุส่าห์พยายาม |
| ละลดพศหยาบคาย | |
| ◎ จงมานมารยาตรเยองกราย | ส่งบเส่งยมกาย |
| ให้สมแก่ศักดิ์กรีนี | |
| ◎ ทงคแม่คู้บารมี | ควรตงภกดี |
| แต่ตงค้สมเด็จจวมปรวณ | |
| ◎ ฮาวรวิ้วกหมอคควาญ | ซึ่งอยู่ชภิบาล |
| บ่ารุงนพิทชอตรา | |
| ◎ แม้นเรียวร้อยรบบกิริยา | จำนงจิตรสวา |
| มิภักดีแต่ไทริบดินทร์ | |
| ◎ จักชูกีเยวติเกวกรรณินทร์ | เฉลิมยศภูมินทร์ |
| ให้ฟุ้งให้เฟื่องเลื่องแดน | |
| ◎ สรวมพรอมรมิ่งเมืองแมน | จวบภพจวบแผน |
| ภิบาลทวยกรีนี | |
| ◎ ให้เนานฤททช้เปรมปรีดี | โรคร้ายราศี |
| ชย่าชุ่นชย่าชองพ้องพาน | |

- | | |
|--|-------------------|
| ๑ อัยคุชเกษมสำราญ
บพิตรผู้ทรงทศธรรม | เฉลิมเกียรติภูบาล |
| ๑ ม่วงหม่อมวโรทัย
กำจัดพิบัตินานา | เวญช่วยเกียจกัน |
| ๑ ทวยเทพปรากฏสมญา
ธิดารามำรุงกรุงสยาม | พระสยามเทวา |
| ๑ เสือเมืองทองเมืองเวียงนาม
ดิเรกเวียงฤทธิ์ | หลักถาวรราม |
| ๑ อิกองค์พระกาฬไชยศรี
จงช่วยพิทักษ์ภูธร | บวรวิษณุวี |
| ๑ ให้ทรงศิริคุณสถาพร
จำกดอวีหนี่ไกล | พระเดชกำจร |
| ๑ พระคุณแผ่ดาวแดนไตร
สมัคสมานไมตรี | ทุกเทศทุกไท |
| ๑ พระเกียรติเกริกท้าวธวัช
ถวัลย์ราชไชยศรี | พระยศยิ่งทวี |

- ๑ พระฤทธิเทยบทฤทธิวายุภูค ไพโรจจำรูญ
จำรัสคือแสงสุริยน
- ๑ ไวโรจจำเวญพระชน มายุขีนยอด
ยังร้อยคนำจำเนียร
- ๑ ศรีสวัสดิพิพัฒมภูคเสถียร มิ่งมงคลเมียด
นิรันดร์นิราศอันตราย
- ๑ เพลิงผลาญโลกย์หล้าฟ้าหาย สุญโสมสุริย์ฉาย
พระยศอย่าสูญภูคทวิ
- ๑ ไพรตเกล้าชำมุกกตี ผูกพจน์พาทิ
นิพนธลาเพชรวิญ
- ๑ กล่อมสองกรวีเผือกพรวณ โดยเบื้องแบบบรพ
วิคบบอบบริบูรณ์



ฉันทกล่อมพระเสวตรวรลักษณ์

๑ หลวงสารประเสริฐข้า	บาทมุล
โดยยศจอมภพภู	เพิ่มให้
อาลักษณ์ปลัดทูล	ฉลองบาท พระนา
คิดกล่อมกลอนนึ่งได้	นอบเกล้าทูลถวาย
๑๖ สรวมศรีสวัสดิ์มีมงคล	แด่จอมจุมพล
พิภพจักษุอาชวารี	
๑ ข้าบาทอภิวัตพระศรี	ไตรรัตน์บุรี
จรรโลงเฉลิมโลโก้	
๑ หนึ่งข้าชนนบจอมไกร	ลาดทรงโคไศล
แห่งห้องพิภพหาวหน	
๑ อิกองค์ทรงครุอินบน	สี่รุกโสภณ
กระดิ่งอาวอุครบกร	
๑ นบไ้ธำตามหิศร	ทรงหงษ์เห็นจว
จรรยาวิวัฒน์มี	

- | | |
|---|----------------|
| ๑ คำนับนบองค์อัครี
แดเห็นวเห็นจกัณนาค | ทรงแตรฤทธิ |
| ๑ ทงตีเริ่มวังตฤษติสาร
ประมวญกำเนตสีพงษ์ | พ้งพลายประมาณ |
| ๑ นบพระเทวกรรมยรรยง
พระนามคือขันธกุมาร | อิกศิวบุตรทรง |
| ๑ พาวศัหัตถ์ทกภักตร์ชาญ
ระมิลระบือฤๅไชย | เชี่ยวชาญวิบาญ |
| ๑ ทรงมายุทธาสน์ฮาจไต
กะเกริกขจรเดชา | กุมศรฤทธิไกร |
| ๑ พระพิฆเนศวร โทญจนา
สยามภูโวรสสอง | เนศวรสมญา |
| ๑ ขยมนบเทพไท่ทงผอง
อัญเชิญอชุนุมโน | เจตรจำนงปอง |
| ๑ โรงราชพิธิอำไพ
วิลาดถงนัยรรยง | อำพนวิไล |

- | | | |
|---|--|---------------|
| ๑ | รายรอบราชวັตรณัตรวง
จังหวัดพระโรงโพรงพราย | บรรเจ็ดบรรจง |
| ๑ | พร้อมเครื่องสักการแห่หลาย
กำจรระแจะจวงจันท์ | สุดคนธกำจ่าย |
| ๑ | ประทีปเทียบบุษบาทสุพรรณ
แลลาชะพุ่มบายศรี | มาลีหลากพรรณ |
| ๑ | ตั้งว้ายวันทิตบุษนีย์
อัญเชิญ ๖ รมสักการ | โดยจิตดุษฎี |
| ๑ | จงช่วยขจัดไทยพาล
พิบัติอุบตีพารา | จรรไพรางควาน |
| ๑ | ปกป้องอภิบาลรักษา
อิราชทงบริพา | แต่จอมนรา |
| ๑ | ให้นานฤทฤษ์สำราญ
กระดิกกระจำกรไทย | บ้ำราศปราศการ |
| ๑ | คาบนมเสวตรดำไว้
มาเพิ่มเฉลิมบารมี | แต่แดนตงไกล |

- | | |
|--|-------------------|
| ๑ ข้างนเจ้าประเทศธานี
นามยศเจ้ายุติธรรมธร | จำปาศักดิ์ศรี |
| ๑ ร่วมคิดกับพระราชฎร
ฉันทชอกมลาไสย | บริหารนคร |
| ๑ แต่งหมอบแทรกโพนข้างไพร
ตัวดงกมุงอุพิทร | คลังต้องต้องบาศใน |
| ๑ แขวงเมืองสมบทุกสมบุญ
พระเดชอิเบศร์สยามินทร์ | เกิดเกื้อเจื้อจุน |
| ๑ ดลกรุงเทพนั้บประติทิน
ศกเจ็ดประจำปีกัญญ | เช่นใช้ฮาจิณ |
| ๑ เตือนเจ็ดแรมสองคำจูด
โหรนั้บนิยมพันสอง | ศักราชโดยขุน |
| ๑ วัลยตามสืบเจ็ดปีปอง
เป็นปีที่แปด ณ รัชกาล | รวจิวารจ่านอง |
| ๑ เวลาบ้ายชายสุริย์ฉาน
ให้แก่เสวตรตำวี | สี่โมงประมาณ |
| ๑ ยืนโรงสมโภชพิธิ
จึงโปรดประทานสมญา | ครบหกราตรี |

- | | |
|--|----------------|
| ๑ พระเสวตวรवलัคน์วรพา
ภิราชพระบาทบรมินทร์ | หนะไ้ราชา |
| ๑ ผุดผาดผิวผ่องลของอิน
ยลเยียงผกาโกมล | ทวิษั้ทวักายิน |
| ๑ งามสรรพสรรพวงค์โสภณ
ยังกรุงแฉลกัอมหญไทย | เสียดงมาตล |
| ๑ คัล์ยัศกพิโยคถินไพร
ลันลงละห้อยโทยหล | กลดักลุ่มแตใน |
| ๑ ขอจงเทพทุกตำบล
ค่านับแลรับสักการ | ซึ่งช้าค่านน |
| ๑ ถอนทุกขั้เททิพย์ชลดชาร
พระครห้ให้คลายส่ายคัล์ยั | สรงโสรจวิญญาน |
| ๑ ลิมทุกขั้ลิมถินไพรวัน
ยินตีด้วยยศคฤงฆาร | ลิมจิตรจาบัลย์ |
| ๑ ใส้สร้างสันโศกสำราญ
บคิตพะวงตงตอน | เวียงร้นช้นบาน |
-

- ๑๕ ข้าพผู้เกิดฉวีวิมล
 ข้าไฟวิไลยลักษณะวร
- ๑ ข้าพช้อย่าหวนทหยคิด
 บิตาธิกมาตฺรแลพัน
- ๑ ข้าพช้อย่าผูกจิตระหวง
 ข้าพช้อย่าคิดคนะสหาย
- ๑ เคยเคล้าคละโฆลงนิกรเที่ยว
 คงตักพิภุกพนพิศาล
- ๑ เดินยากลำบากบพระทม
 หนามเหนียวแลเกี่ยวศวีรกาย
- ๑ หากินถนถนพนพนัค
 สำนกั้นแลพักนทรโต
- ๑ คลุกกลวกับเปือกปลสุรคม
 ไต่กัดแลตอมวิระวระอน
- ๑ ยามฝนจะทนสิดลทุกซ์
 พ้าคลุ้มช่อมพยุทหวน
- ๑ ชชฉฉาจะกรวพรษทุก
 โขมสาดชะชุ่มสกลกาย
- คฤสกันธประภักร์
 จตุรภักตรวังสรวัด
 พนะถินพนมวัน
 ชุพวกพ้องคือพังพลาย
 ถึงเฝ้าพงษเหล่าหลาย
 มนัศร่วมแลบวิพาร
 ละลิตเดี่ยวในคงตาน
 ศิขรโชติคีรีราย
 ทกษระทมภูริ้วาย
 ภูริระโฆมชโลมไหล
 นิสารพัตจะภูลไทย
 ก็ประตาสชนาถนชน
 ะเหลือบยุงแลม้งหนอน
 ะวูคัพทเครงควรวญ
 พรณชกลของฮวด
 ฮสนิก้องคนองสาย
 เพราะเต็มตกบรู๊วาย
 คีตต้องเห็บเป้นเหน็บหนา

- | | | |
|---|-------------------------------|------------------------|
| ๑ | ยามตลฤๅหิมะพะพร้อย | ยะหยัดย้อยพะพรายพราว |
| | ลมจัดแลพัดบมิเป็นคราว | ยะเชือกอกกระทกทน |
| ๑ | ยามเย็นยะย่ำสุริยดับ | ชอ้ออับโพยมบน |
| | สัตว์ร้ายระวายสุรคาร์น | กะเกริกก้องท่งกานัน |
| ๑ | ปู่เจ้าแลโป่งคณะโชมด | ปรางควานพนมวัน |
| | กูก้องคนองนุพนสถันท์ | สเทอนทอทุกถิ่นไพร |
| ๑ | เสียงเย็นยะเยือกอุระประหวั้น | วิเวกวาดวังเวงใจ |
| | ตงแตนนิแสนภิกุระโก | ยพิภุกสยตแสง |
| ๑ | หนิงตลฤๅหิมะผะแผด | ผะผ่าวแดดระตมแสง |
| | รุ่มร้อนคือฮ้องคนิแรง | ระฮ้อฮ้อวามณักรม |
| ๑ | มาบเหมืองแลมิงชดกัชาติ | แลชอดชั้นระคนตม |
| | กรรหาย ณ กายกระฮูระม | จะกินฮาบก็ฮาดู |
| ๑ | ยามอยากจะเที่ยวกระเจอะกระเจิง | แสวงภักษ์บเพญภู |
| | ไบพฤๅษัดดาตฤๅณกัสูญ | กำทวาระแห่งทุกแห่งไพร |
| ๑ | ต้องทนทุราคมทุเรศ | ดลเซตวิวิไกล |
| | มิจรรักจำจวระไล | เพราะเกียงชีพบำรุงชนม์ |
| ๑ | ตงโหดนิโทษทุระฮัก | ภยพิภุกทุกแห่งน |
| | ช้องชดแลชิ่งกรมลทน | เทวดทุกที่ววัน |

๑๐ ไป่ควรวะมีกระมดยิน
จงคดายมคดายมนะนิพนั

คัจจะเนาณพนัสัณทั
ธกัณพฤกษราชั

๑๑ ในพระศยามรัช
ชายุชณิยบุรี
● สมบูรณพิบูลย์เปริยบ
ไตรทศธานี

ฐัจงัหวัดันควควี
กรุงรัตนโกสินทร์
นิเวคณเวียงพระวัชรินทร์
ทรวเทคิบรรเจิดจันท์

๑๒ ปรากฏทวารม้อม
เชิงเวียงแสนางจวัด

พิยชอบคิขรชันทั
รเบียบถัมภกโตรณ

๑๓ เทวคิขุมทวารสูง
ยชดเขียมโพยมบน

พิศทรวงสุภณยด
ประเจิดชันถังนฉาย

๑๔ พ่างพันนครภู
โปลิศทหารราย

มิสถลวิถึทลาย
ระยะเผ้าประจำวัง

๑๕ กลาดกลุ้มประชุมชน
แซกเทศชวาอ้ง

ทุกถนนประคาคัง
กฤษุมลจาวะจันจาม

๑๖ รามัญอิกโยนก
เกดชอนกล่นตูลันหลาม

แลก้าพุชะฎุกาม
ทุกเพศพรวณภาษา

- ๑ สองข้างพิศเทียบ
เป็นที่ชุมนุมพา
- ๑ แลลิวพระลานนำ
รายเรียบระเบียบบัน
- ๑ สำหรับประลองหัตถ์
ละพวงละแวงมี
- ๑ เข็มหาญคำแห่งศึก
เชิงรบก็แวงนกล
- ๑ สนวนราชอุทยาน
หลากเลิศพิเศษดี
- ๑ ทุกพรพรรณภาชาติ
เกิดกอรุณเกษม
- ๑ นำเพลินเจริญขึ้น
ดุจยวนแลชวนชู
- ๑ บั้นเหล่าเป็นหลายหลาก
เนิ่นนูนเพราะภูถดม
- ๑ บางหย่อมประกอบก่อ
กลาดตาตระตะเกลี้ยง
- ล้วนตึกเรียบลไมตา
นิชเนาเนกนันต์
- พระที่นั่งสุทไธสวรรย์
ประคุมุขะเกวี
- ทหารยุทธโยธี
พนายตามบ่าวรบพล
- แลหัวฮักกำยำยด
ทิพยยุทธโยธี
- ตระการพฤษมาลี
ประหนึ่งสอดสลับแซม
- สถานสถาบโรยแรม
ระบัดใบกระพุ่มพู่
- พฤษชาติประหลาดดู
จิตรวิจิตรมัธยม
- ที่บางภาคเป็นวงกลม
สถานพฤษรายเรียง
- เป็นเหลี่ยมย่อแลผ่านเฉียง
ระวิบริบคือขอบไว

๑ พระราชอุทยาน
 ทูมาคณาใน
 ๑ บุญพ่อได้มาชม
 สมบูรณ์สมบัติสา
 ๑ พ่อเนาจะผาศุก
 โรงงามอร่ามเรือง
 ๑ เบื้องบนพิदानาด
 แทนที่จำหลักลาย
 ๑ เครื่องสรรพิดันหนา
 เติดช่วงคือดวงดาว
 ๑ สมพงษ์ทั้งสมภักตร์
 สมพ่อเป็นมงคล
 ๑ นำหญ้าฉลาหาร
 ไปต้องจะเที่ยวสัญ
 ๑ มีส่วยมาส่งสา
 จักกินสิ่งใดใด
 ๑ ผาศุกที่ไศยาคน
 ควรพ่อจะปลงยิน

ดูน้าเพลินเจริญใจ
 สนุกนั้พินจะคณา
 พระอุดมภาวา
 รพัตเพียบ ณ พินเมือง
 นฤทุกั้ระคายเคือง
 รุจิเวชโพรงพราย
 จลุมมาศพนกราย
 ฉลุได้สุวรรณา
 ภรณ์เพริศพะพรายพราว
 กระจับจับระยับยล
 อิกสมศักดิ์สมสกนธ์
 คชยานพระทวงธรรม
 ก็ตระการอนเนกนันต์
 จรแสวง ณ แหล่งไพร
 รพัตเพียบถึงโรงใน
 ก็ประตุจมนโนจินต์
 แลสอาดทงทกน
 ตีมโนชมโนเนา

๖ พ่อนมีไวยยุพเยาว์ แลหนักประจักษ์เหตุการณ์	ยังไม่รู้เบา
๗ โปรดให้นายหัตถาจารย์ ฝึกหัดแลดัดเปลี่ยนแปลง	รู้ชอบเชิงชาญ
๘ พ้ออย่าเพ็ดพุนรุนแรง คดีอันดีโดยสอน	ขึ้นคำขัดขวาง
๙ กลไคกิริยาฆ่าตอน ชยาทำแต่อาเภोज	จงปลดลดทอน
๑๐ เคยเล่นเล่นคนองลงไพร เตลิดตลบทบทวน	ห้องทุ่งถิ่นไกล
๑๑ กิริยาอย่างนั้นมิควร เป็นอย่างพศหยาบคาย	ละเลิงลามลวน
๑๒ ผูกเครื่องแย่งสลัดฉัดฉาย แลแทงจลุดลงงา	เยื่อสุตรกำจาย
๑๓ งวงไขว้ไต่ไต่โยนปา ชิงขอแลหลอโคลงแคลง	จุดชนกัชกัชา
๑๔ ฮาลวาดว่าวุ่นหมุนแกง มุโมทะห้าวเหิมหาญ	โหดเหี้ยมคำแหง

- | | |
|--|-------------------|
| ๑ ผู้ผู้ส่งศักดิ์เสวตวรรษ
มิดวรประพุดิตหารณ | ใช้พงษ์ข้างพาด |
| ๑ จงรับประโยชน์โทษคุณ
แต่ผู้พิทักษ์หมอดวงญ | เอิบเอื้อเจ็จน |
| ๑ วัชรบรูชอบเชิงชาญ
แห่งกิจที่สอนผ่นปรน | รู้กาลโดยกาล |
| ๑ อ่อนผ่นหย่อนพยศอดทน
ชานีพระจอมจักรพงษ์ | สมเปนมงคล |
| ๑ ตั้งจิตรภักดีแด่องค์
พระคุณอนงไอพาร | อิราชอ้าง |
| ๑ สมเด็จจอมภพภูตาธาร
เปนนยอดพระคชพาหนินท์ | ท้าวจักโปรดปราน |
| ๑ เลื่องยศท้าวแดนดิน
ทรอภิเษวารวรรณ | เดกข้างอมริน |
| ๑ ชูเชิดพระเกียรติทวงธรรม
จรรยาจรัสราตรี | แจ่มคือเพ็ญจันทร์ |
| ๑ แดนพระบรมบุรี
วิวัฒมสุขสถาพร | จักเป็นภูตทวิ |

- | | |
|--|-----------------|
| ๑ บำราศปราศเสียนดัษกร
เกษมตำราญอุภิมย์ | ทุกทวยราชฎ |
| ๑ ทวณชนบทนิคม
สมภารพระผ่านภูวดล | เวียงนชื่นชม |
| ๑ สรวมพรอมรแมนเมืองบน
เกษตราไสยสรวรค์ | สบสันสากด |
| ๑ ชุมช่วยอุภินาคคัมภีร์
พระบาทจุพาลงกรณ | สมเด็จจอมธรรม์ |
| ๑ ให้ทรงศุขเกษมสาทร
ไนรัชราไชสุรย์ | สถิตยัสถาพร |
| ๑ บำราศปราศทุกชาดูร
พระฤทธิเตโชพล | ให้ทรงจำรูญ |
| ๑ พระเกียรติเกวิกหล้าสากด
ประเทศทุกเขตรทุกคาม | พนภูมิมณฑล |
| ๑ พระฤทธิคือฤทธิกรุงราม
ระบับสงบไพริน | ชาติเสียนสงคราม |
| ๑ เพลิงลวกล้างหล้าฟ้าดิน
อิราชอย่าอันตรธาน | พระยศสยามินทร์ |

- ๑ ข้างบาทรั้วราชโองการ เกลากลอนกล่อมสาร
เสวตรวิสุทธิคชพงษ์
 - ๑ ทูลเกล้าฯขอในบาทหงส์ ด้วยจิตระจ่าง
นิจิตลัมฤทธิบริบูรณ์
-

**ฉันทกล่อมพระเสวตรวรรสรพางค์
แลพระเสวตรวิสุทธิเทพามหาพิมเนศวร์**

<p>๐^๖ ขอถวายนภิวาทบวรจง นมัสแก่ไถ้อาดา</p>	<p>เบญจางค์จ้านง</p>
<p>๐ แแปดโสดรสีภักตร์ทรงพา วิชาศจรัดผันผาย</p>	<p>ทนทงษ์เห็นคลา</p>
<p>๐ นบองค์จตุรภพพรณราย สังข์จักรคทาธรณี</p>	<p>กระดังกรทาย</p>
<p>๐ เถลิงอาศน์นาคราชบุรี กระเชียรกระแสดาศร</p>	<p>สถิตย์สถานขจัดอิ</p>
<p>๐ ทรงทานพอาศน์บวร มหิทศักดิ์สิริไกร</p>	<p>เดินโดยอัมพร</p>
<p>๐ เคารพปิ่นภพเผือกไศล สังวาลกระหวัดวาสุกรี</p>	<p>ศุภุภอาศน์อำไพ</p>
<p>๐ เคารพองค์เทพอันนี้ รมาตเป็นอาศน์คักณานต์</p>	<p>ชาญเขี้ยวฤทธิ</p>

- | | | |
|----|---|-------------------|
| ๒๘ | ◎ ทงสอมวเทพเวียงชาญ
พิพิธประเภทพังพลาย | เว็มวังสฤษดิ์สาร |
| | ◎ นบไทเทวกรรมเวียงฉาย
กำจรวด้วยยศยรรยง | ดิทธิศักดิ์ก่าจาย |
| | ◎ อิกขันนอุมารฤทธิรงค์
สืบสองประสิทธิแสงคร | หกภักตร์หัตถ์คง |
| | ◎ ทรงมายวธาคันบวร
จำรูญจำรัสศรีมี | พ็องหาวเทินจว |
| | ◎ นบสองศิวบุตรวิบัติ
ถเก็งกระดากองกฤษ์ | เกิดในพิธิ |
| | ◎ องค์หนึ่งเคียรเทริดสมบุรณ์
ชวชาติพิลาศลาววรรณ | เฉกคิตะกฤษ์ |
| | ◎ ตรีศูลแลสุภีพรพรรณ
ตระหลบกระลิ่งในกร | ปทุมบุษบัน |
| | ◎ นามพิฆเนศวรชาญสมร
บวรเจ็ดประจักษ์จำรูญ | เว็องฤทธิกำจว |
| | ◎ องค์หนึ่งสามภักตร์เพ็ญบุญลย์
พระหัตถ์หอหกกรวาย | ตุจหน้าคชภูด |

- | | |
|---|------------------|
| ๑ ทรงสองสังวาลเวียนราย
แตกอกำเนตคชไกร | ทักษิณุตราหมาย |
| ๑ คิริเมษลไทรตายคไธ
พิสุทธิเสวตรตารี | ราววรรณอำไพ |
| ๑ เถลิงคเชนทราชาศันอันมี
เสวตรสวัสดิชัชวาลัย | เคียรเจ็ดแลสี่ |
| ๑ พรพรมณเวทเศกช้องโจहार
ว่าโกญจนาเนศวร | สมญากรขนาน |
| ๑ ขศค่านับเทพทงมวณ
มาพรั๊กมาพรั้มปรีดี | เชิญประชุมชวน |
| ๑ ย้งโรงพระราชพิธิ
อันเลิศแลหลากเหลือหลาย | รับเทพยพลี |
| ๑ ธิบเทียบสุวรรณธวัชฉัตรฉาย
สุวภคันธจันทนชวร | มาลัยลาขเรียงราย |
| ๑ สรวมฤทธิ์เทวมิ่งมหิศร
ระยับแลดับทวไทย | จงขจัดตัดรอน |
| ๑ อุบาทว์วิบัติจรรไร
อย่าพะอย่าพ้องพาธา | เกียจกนเกียจไกล |

๑ พระบาทบรมนารทสุชา นิกรทงบริพา ^๕	อิราชนรา
๑ สรวมศิริพิพัฒโศพา ^๕ พิเศษประเสริฐสมบุรณ	ศุภผลไพศาล
๑ บัคนสองเสวตรวรกุญ ^๕ มาสูมาสมสมภาร	ชรพหลายจำรูญ
๑ คดกรงคราเดียวโดยกาล แตร่วมมิตินาที่	ร่วมฤกษ์วันวาร
๑ ปางเพลงสองรัตนกรีนี พระเดชอิเบศร์จอมธรรม	มาเชิดชูศรี
๑ สองกรงสองคู่เรียงกัน ^๕ ประจักษ์แต่จิตระชมชน	ควรเป็นอัศจรรย
๑ รอยเทพยบันดาสดล อุบัติเป็นฮาศน์จอมปราณ	สารเสวตรโสภณ
๑ พระบาทภูวนารถนฤบาล พระจุลจอมเกล้าประชา	ปิ่นภพุกาธาร
● จึงได้พร้อมทันเพลา พระคชเป็นคู่มาคด	เดี่ยวทงสองควา ^๕

- | | |
|----------------------------|-----------------|
| ๑ ชูเขตพระยศจุมพล | วรเดชคำกล |
| เถลิงพระเกียรติฤๅไกร | |
| ๑ ช่างหนังกำเนิดเนื่องใน | คณะโหลงคำไร |
| อันทอด ณ ถิ่นฮารญ | |
| ๑ เต็มหลวงคชศักดิ์จรด | ปกโหลงการกล |
| แต่ก่อนกระไดโดยกาล | |
| ๑ หมิ่นนันทเทวผู้ชาญ | รวมโหลงในสถาน |
| ณ ถิ่น ณ หุ่นวงแขวง | |
| ๑ มีนามไม้รังนกแสดง | เป็นที่กลางแปลง |
| สถิตอยู่ห้องทิววัน | |
| ๑ แล้วชักโหลงพักเขตจรณันท์ | บ้านนาเรียงอัน |
| ติดเนื่อง ณ เมืองสระบุรี | |
| ๑ บัดยลคชลักษณ์หลากสี | ซึ่งอุปบัติมี |
| ณ โหลงคะคล้ำดำไร | |
| ๑ จึงบอกมายังกรงไกร | ให้กราบทูลไท |
| อิราชนเวศร์วิวงษ์ | |
| ๑ แล้วต้อนโหลงคชมาลง | พักพเนียดเนาจง |
| ณ แขวงบุราณอยุธยา | |

- | | |
|--|------------------|
| ◎ พระบาทบรมนารทปรีดา
ประทับพเนียดพลาสทาน | ภิมย์เสด็จคดา |
| ◎ มีพระบรมราโชยงการ
ขำนิในบาศกิกจกล | หลวงคชศักดิ์ชาญ |
| ◎ ให้คลังคชพรรณพิมล
นำพระที่นั่งจอมไตร | ตังบาศบัตดล |
| ◎ ปี่ชวตธัฐคตทกใน
บัษษชนเคกรสัตถิ | พุดฉวาร์ไสมย |
| ◎ เดือนหกยกศักรวามี
เศษสามสิบแปดประมาณ | พันสองร้อยปี |
| ◎ เป็นวันตังบาศพลายสาร
วิไลยฉวีนฤมล | เสวตรลักษณ์โอพาร |
| ◎ ผิวส่องสุตพรรณพิมล
ศุขรัตประทุมเทียมทัน | พิศพันสกนธ์ |
| ◎ พงษ์พิศณุศักดิ์รังสรรค์
ประปรบกระทบทหงสอง | สบสาตรสองกรวรรณ |
| ◎ นัชนตรโถมยลถ่ายอง
สบชมเช่นชัตเกิดฉาย | เยียงสาตรนามครอง |

- | | |
|---|------------------|
| ๑ เต็มทีไท่เสวตร บ มิคลายุ
บ มีทคานค้ำชาน | เผือกผ่องพรรณราย |
| ๑ ลำดับนับเนื่องรัชกาล
ชเนกในแผ่นดินไทย | ล่องลับอนันต์นาน |
| ๑ สวารเสวตรวรรตันท่าไร
ณ ไชยสงครามกษัตริย์ | ไม่เคยเกิดใน |
| ๑ ควรเห็นเป็นมหัศจรรย์
อุทุมพระเชษภินิหาร | ว่าองค์จอมธรรม์ |
| ๑ จึงเกิดศรัทธันต์วรยาน
ณ ถิ่นไช้เขตแดนเคยมี | ในมณฑลสถาน |
| ๑ ขรชยเทพผู้เรืองฤทธิ์
เฉลิมพระยศภูธร | บันดาลรัตนกรี |
| ๑ ชูเชิดบารเมศมหิศร
จำรูญจำรัสชัชวาลย์ | เพียงทิพากร |
| ๑ เฉลิมเกียรติสยามภพไพศาล
ระบิลระบือภานุขจร | เกษมสุขสำราญ |
| ๑ ช้างหนึ่งกำเนิดไพรทอน
พระสุนทรราชวงษา | เจ้าเมืองยโสธร |

- | | | |
|---|---|----------------|
| ๑ | แต่งให้หมอมิตรจรรดลา
ตะตุมตะต้อมตงไกล | แหวกโพนคชา |
| ๑ | พบมงคลรัตนดำไร
ณ ห้วยขมาตชบา | วางบาศคชไกร |
| ๑ | จิตรมาศครุจวรา
ภูษิตถิติปัญญา | สุกรบักษ์จันปา |
| ๑ | พันสองนั้บคักราชจุล
โหรนั้บนิยมอย่างคง | สามตีบทกขุน |
| ● | เวลาต้องบาศจวบจง
สุริยปราศหมดดวง | จำเกาะพอดตรง |
| ● | ถูกษ์ได้แปลกคชทั้งปวง
ประสิทธิ์อนิมิตรมงคล | ดุจเทพชนั้สรวง |
| ๑ | ส่อเหตุให้ประชุมชน
ระบอบแห่งคุณคชพรวณ | รู้เลิศยุบล |
| ๑ | เกิดเพื่อบารมีจอมธรร
พคุณสุดลย์สมภาร | มิกราชทรงสรร |
| ๑ | เพราะราชกฤดาภินิหาร
บรู๊ก็โกฏิสังสม | ก่อนจำเนียรกาล |

- | | |
|---|-------------------|
| ๑ หมดมิตรแจ้งจิตรนิยม
เสวตวิสุทธิสำคัญ | ว่าชบรม |
| ๑ นำมาเมืองยโสธรพลัน
ณ กรุงให้กราบทูลไท | ผู้รับบอกบรรณ |
| ๑ โปรดเกล้าให้พักตำรา
กรุงเกล้าบำเนาเขตระธาน | บ่อโพงแขวงไกร |
| ๑ ในเดือนไพศาสสมภกาด
กำหนดพระคชแรมเนา | ชวดอัฐศกवार |
| ๑ ช่างนเจดิลาล่าพา
เสวตวิพิเศษโสภณ | พลายเลิศเจดิตเจลา |
| ๑ สูงสามศอกเศษระคน
สุลักษณพิลาศดาววรรณ | คืบสอบสูงสกนธ์ |
| ๑ พงษ์อัครนีเทพวังสรรค์
พิสุทธิเสวตเรศวรางค์ | นัชนेत्रโลมพรรณ |
| ๑ เอกทนต์ทักษิณสำอาง
คุณาติเรกว่าพรรณ | สมคชเวทางค์ |
| ๑ เปนมหาพิชเนศวร์สบสรรพ
ณานุโยคโชคไชย | อุดมเศษพระ- |

- | | |
|---|----------------------|
| ๑ อากล่างโทษทุขัทรไทย
ระตำระสายสวายสุญ | ตั้งเสนียดจรวไร |
| ๑ เกศคุชเกษมสถานต์สมบุรณ์
พิพฒสวตติโฮพาร | ศุภผลผ่องภูล |
| ๑ อำนากอากเจริญชนมาน
อิราชอำรงธณินทร์ | นราธิปฤตาธาร |
| ๑ เปนมงคลรัตนหัตดินทร์
หุติยเสวตรคชไกร | ทรงลักษณกวิรินทร์ |
| ๑ เฉลิมภพพนแผ่นดินไทย
สมมติเทพรวินษ์ | เฉลิมยศภูวไนย |
| ๑ เฉลิมเดชคือดวงสุริยง
พิสุทธิพิศาลโลกา | เฉลิมเกียรติจักรพงษ์ |
| ๑ คุ่มิ่งเมืองศรีอยุธยา
ประเจิดประจักษ์แจ่มไกร | คู่บารมีมา |
| ๑ สองเสวตรศุภลักษณ์ดำไว
กรุงเทพมหานคร | มาดลแดนใน |
| ๑ นักษัตรมุสิกสมพักศร
ศักราชพันสองร้อยมี | อัฐศกสังหรณ์ |

- | | |
|------------------------|----------------|
| ๑ เศษสามสิบแปดโดยบี | สุกรบักษัจตุถึ |
| ชาสาธมาศรวจวาร | |
| ๑ สมโภชสองพระเสวตรสาร | ครบตำแหน่งการ |
| แดพร้อมพิธีไสยสงฆ์ | |
| ๑ พระบาทบรมนารถจอมพงษ์ | เฉลิมมิ่งจวมง |
| คลาภโยคกฤษร | |
| ๑ เสร็จทรงเศกสมญากร | คชพงษ์บวร |
| ซึ่งได้ ณ ไชยสงคราม | |
| ๑ พระเสวตรวรสวรรค์ | นามยศศักดิ์ศรี |
| พิสุทธิเลิศอมพร | |
| ๑ คชพลายผ่ายเมืองยโสธร | ประทานนามกร |
| ประสิทธิประสาทสารทรง | |
| ๑ สมกฤษรลักษณเปนมง | คลดเศียรวยง |
| พระเสวตรวิสุทธิเทพา | |
| ๑ สองจากพรากถิ่นอาทวา | ว่าหว่าวิญญา |
| วิโยคทั้งญาติบริวาร | |

- | | |
|---|----------------|
| ๑ เหนงจิตรวิตโรยวำคณ
ประเทศทคณเคยใจ | ถวิลถนพนพนนัต |
| ๑ คดเดอดเดดจฟอนไฟ
มนคตนาตวร | ทรวนควณใน |
| ๑ ไปเหตท่างหอยคลายสูญ
ฤปลดฤปลดองเนองนง | ทกซ์เทวดทวิภูด |
| ๑ สรวมเดชเทพไททงผอง
ยคดเสวตวรชไกร | เชญชวคคัมครอง |
| ๑ เกยจกนภยบทจรวไร
ชยาพะชยาแฉ้วพองพาน | โรคร้ายไตโต |
| ๑ ให้ระงับดับเดอดเดดคด
ภรมยระรนทนทรวรช | สำเร้งสำรณ |
| ๑ ยินดีโดยค้ำจันรวั
ภกตีในเบองบาทบงส์ | นุสาสน์สารพัน |
-

(ลาไพร ขมเมือง สอนช้าง ไข่กล่อมพระเทพคชรัตน์
กรีนี แดพระศรีสวัสดิ์เสวตรวรวรณ แต่มีที่ดัดแปลงแก้ไขหลาย
แห่ง จึงลงพิมพ์ตลอดทั้งหมุด)

๑๔	ข้าพ้อยุคคณิมลศักดิ์	ศุภลักษณ์อำรงทรง
	สรรพางค์พิสุทธิ์ เสวตรพงษ์	สุรฤทธิรังสรรค์
๑	ข้าพ้ออุภัยอย่าพิตรก	ประหวอดถึงพงษ์พันธ์
	บิดาแลมารดรท่อน	บำรุงเลี้ยงคนุนาน
๑	ข้าพ้อทงค้อย่าครหน	แลห้วงญาติวงษ์วาน
	เพื่อนเล่นแลเพื่อนพนกัณคาร	จวบคชคคจาวัด
๑	ข้าพ้อทวยนิยยาเทวด	ถวิลเขตรพนมวัน
	ทางเดินแลเนินนระคะอันชั้น	ชโงกเงอมช่งอนผา
๑	ลำบากจะเดิน บ มีสตวก	สตุดโตนกระทบบา
	ทางค้แทบจะกินทรุธิรา	ยะหัยดัยย่อยบมบวม
๑	ตอหลักอันแหลมระตะตม	ระวิบคมจะเสียดสวม
	กร่วมกรวบประจวบสรวกรวม	จะชอกชาระกำกาย

- | | |
|------------------------------|-----------------------|
| ๑ ขไมยพ้ออย่าคิดพนะพนัค | อันรกขัญช้อชฌาย |
| ฉ้วนเต็งแล้งขทิวราย | พยอมยามมหาดเหียง |
| ๑ ลมโชนกระโขนกจลสเทอน | ระยาบเขอนระเนนเฮียง |
| ก้านกิ่งกระทบภิวระเสียง | สนนฉนฉะผังโผง |
| ๑ แขนงขวัญประหวอนอุระหวะหวาด | จรประลาตระโพงโกรง |
| วังแหวกแลแตกนิกวโฆลง | จะกระเจอะกระเจิงจร |
| ๑ ตงแตนนิแสนพิพิอไก | ยพิภุกสยตสยอน |
| ยามกินแลยามทิวจะนอน | ก็อนาถประดาชตาย |
| ๑ ยามแล้งแลแสงสุริยฉะแผด | กระอูตตะระตมกาย |
| รุ่มร้อนระงม บ มีวูวาย | บ มีกังกำบังกัน |
| ๑ หนองบ่อแลบึงสลิลขัง | ก็ชอชขันแลขันคัน |
| งวดแห้งเปนมบมิเปนนัน | ที่จะอาบถูกฉนกิน |
| ๑ กรรหายแลหาขลจะตม | ก็ บ โดยประตุจถวิล |
| ทนยากลำบากนุประตทิน | ชีวแทบจะวางวาย |
| ๑ พฤษชาติดาตฤณโรย | ก็เหี่ยวแห้งแลห่างหาย |
| หากิน ฌ ถิ่นทุระจำวาย | คือกินทุกขทุกฉวันวาร |

๑ ยามฝนแลฟ้าคะครึกคนอง
ถึงถึงทะมุ่มพรวรชฌาร

๑ ตรำฝนแลทนสึดละกลน
ทลแลหลบฉะทะนะเงา

๑ ยามตลฤคูนิลจัต
พร่วงพริยยะยัยหิมขลัง

๑ ทนหนาวแลว่าวระสทก
แสนยากลำบากทรล้าเคัญ

๑ สายัณห์ยะยัคณโฆมต
บูเจ้าแลโป่งวนะขทัง

๑ ครวญคริมคระหิมสทวอ
เสียงเย็นยะเยือกกระมลตาด

๑ ดงตึกพิภุกสรวงต
สองพ้อมิควรทชะธาไฉย

๑ สนิก้องณคักณานต์
กทวมถนจำนกันเนา

๑ สรวิสนัระเทาเทา
บ มีรมขมรมบัง

๑ ำพายพัดประตาดัง
ยะหยัดหยาดกระสาดเซ็น

๑ สท้านอกยะเยือกเย็น
บ มิควรคหนึ่งถึง

๑ กุก้องคนองอึง
เจ้าท่งท่าทุกถิ่นฐาน

๑ ะมอิกปรางควาน
วิเวกวาดวังเวงใจ

๑ สงบเงียบแลเพียบไภย
ณ ท้องถิ่นพนาดี

๑๑ ในกรุงสยามเทพ
 นามเพิ่มพระบุรี
 ๑ ผาศุกศุนฺนกันเทียบ
 คือเมืองพระวชิริน
 ๑ บุญพ่อทั้งสองสม
 สมบัติพิพัฒน์ไพ
 ๑ เชิญชมพระวราชนิเวศน์
 บัณฑิตข่มทวารบัน
 ๑ เทวิตข่มทวารวง
 สูงเยี่ยมพโยมพราย
 ๑ มีคูทหารถือ
 สวมเสื้อมตราอาร์ม
 ๑ กายินก์กำยำ
 เป็นที่สยของตาล
 ๑ ภาคพันถนนคาค
 ทางแยกทะแยงแสง

ยมมหานครศรี
 อมรวรตน์โกสินทร์
 สุกทัศน์เทพธานีินทร์
 ทรวงอมสุราโดย
 ได้มาชมพระเวียงไชย
 บุลยั้งทุกสิ่งสรรพ
 ปราการเขตรเป็นขอบคัน
 ระวังช่องสีมาราย
 พนมปรางค์คูเจ็ดคาย
 ประเจ็ดชั้นประดับตาม
 ผรสูง่าสง่างาม
 คูอาของทงนงหาญ
 ประจำเ็นอยู่ทุกทวาร
 กระทบลมหมู่ริปูแสง
 คีลาลาดละลิบแวง
 ระวังพะฤกษ์จันท์นราย

- | | |
|------------------------|-------------------------|
| ๑ หอรัษฎากร | พิพัฒน์ชนไมยหมาย |
| เป็นที่ชุมนุมนาย | สมพักศรอากรคลัง |
| ๑ หอพิศุทธหารเฝ้า | นิทรเนาประจำวัง |
| หกกอมป็นประนัง | นิตยเปลี่ยนเป็นเวียนเวร |
| ๑ ล้วนชาญชำนาญเป็น | ประลองหัดได้จัดเจน |
| มีนายเชกชั้นเกณฑ์ | กำกับนั่งระวง์ยาม |
| ๑ ล้วนเหล่าตระกูลพงษ์ | อัมจำวงษ์ บ เลวทราม |
| หน่อแนวผู้มีนาม | พระยาพระเลหดวงขุน |
| ๑ ท้าวหาญคำแหงเทียม | ดำฮางเฮียมล้วนรุ่นตรุน |
| บริรักษ์พระจอมจุล | จักรพรรดิขจัดรณ |
| ๑ พร้อมเครื่องสรรพาวุธ | สำหรับยุทธทุกตัวตน |
| แม้ใครแตกอกกล | ตั้งกรกเกียงตาย |
| ๑ หอชอมุเขียมคู | ตระหง่านเขียมยะยงฉาย |
| เสาหาญระยะราย | ระเบียบรอบเฉลียงดล |
| ๑ เป็นที่ประชุมใหญ่ | ประภวดกัณฑ์พิพิชยด |
| รับต่างประเทศชน | ชุมนุมมเด็จพระกุษาหาร |

๑ บุญชั้กฟ้อมาชม

ทุกสิ่งพิเศษสาร

๑ โรงงามอร่ามเรียบ

แท่นที่สทมภา

๑ พนงแนบแกนมะมาศ

เพดานรบายงาม

๑ โดยไสยวิเวท

โผยไภยุมั้ทวัน

๑ อากรณ์อร่ามเรือง

แก้วแก้วประกอบกาญ

๑ ภู่จามรีทัด

ตาดปกตระพองชาย

๑ ลาดปฤษฏางค์ไส

เต็นตวงพะพร้อยพราว

๑ ผลพักประกิกก้าม

สุตรสร้อยสุวรรณพราว

พระบรมราชฐาน

สารพันเปนนชั้ญตา

รุจิเรขรนา

จล่งได้สุวรรณวาม

เบญพาศผดุงตาม

วิจิตรรายด้วยเลขยันต์

พิเศษฮาจะคุ้มกัน

ตรายร้ายปรางควาน

แต่ลันเครื่องพระราชทาน

จนแพรวพะพราวพราว

ยุคลไสตรพิเศษสาย

ชะครุยมใหม่สุวรรณวาว

ภณะฟองมุกตาดาว

กำภูเพริศกุดันลาย

กรกฏประกวดสาย

อีกกั้นคว่ำว่าไฟ

๑ สมพงษ์แลสมภักตร์

สมเปนข้านิไท

๑ นำหญ้าฉลาหาร

มีส่วยมาเพิ่มภูด

๑ ทอญู่ผาศุก

ทักินกัศบาย

๑ ยศศักดิ์จะสมบูร

เปนมิ่งเฉลิมเมือง

๕ ทงสองศักดิ์สมไวย

จักรพรรดียงกูร

อันตระการก็มากมุล

บ มีพักจะชวนชวาย

บ่าวาคทุกชั้นวันตราย

บ มีมีวาคีเคื่อง

ณ ญูญูเจริญูเรื่อ

๕ ทงสองคู่พระบุรี

๑๖ ปางพ่อนเอนไพรศรี

ก็โดยอำเภอใจตน

๕ จะชั่วจะดี

- ๑ บัด^๕จอมภพจุมพล
สถิตยนิเวศนวังสถาน
- ๑ ชุบ^๕ย้อมเปนยอตคชยาน
สพวิบสพพร้อมไพบูลย์
- ๑ คว^๕รแปรจิต^๕รเฮ^๕อเก^๕อกล
๕ ท^๕ท^๕ว ๓ ย^๕ก^๕เช^๕ต^๕ฐ
- ๑ หมอ^๕ควาญชา^๕ญ^๕แ^๕บ^๕แ^๕บ^๕ค^๕ว^๕
จะ^๕ส^๕น^๕จ^๕จ^๕ว^๕จ^๕า
- ๑ ช^๕น^๕ม^๕อ^๕น^๕ห^๕ย^๕อ^๕น^๕ย^๕อ^๕บ^๕ก^๕ิ^๕ร^๕ิ^๕ย^๕
ร^๕ย^๕า^๕ต^๕ร^๕พ^๕ิ^๕ล^๕า^๕ศ^๕ล^๕า^๕ว^๕ร^๕ว^๕ณ
- ๑ ล^๕ะ^๕ล^๕ด^๕พ^๕ย^๕ค^๕ป^๕า^๕ง^๕บ^๕ร^๕ร^๕พ^๕
จะ^๕ผ^๕ิต^๕จะ^๕ช^๕อ^๕บ^๕ช^๕ว^๕ดี
- ๑ ช^๕ย^๕่า^๕ใ^๕ฝ^๕่^๕ฝ^๕ืน^๕ฝ^๕่า^๕ว^๕า^๕ที^๕
แ^๕ล^๕ว^๕ิง^๕ค^๕น^๕อ^๕ง^๕ล^๕อ^๕ง^๕เชิง
- ๑ ห^๕ุ^๕น^๕ห^๕ัน^๕ก^๕ล^๕ัน^๕ก^๕ล^๕ั^๕ว^๕่า^๕เว^๕ิง^๕
แ^๕ล^๕ห^๕ล^๕อ^๕ส^๕ล^๕ั^๕ค^๕ณ^๕าย
- โปรดให้มาตล
- ยศศักดิ์ศฤงฆาร
- ให้สมประยูร
- จิตรเฮอเฮนดู
- เชิงชาญมานมา
- รชบุรีเชิงอัน
- หยาบข้าววี
- เล่นไล่ละเจิง

๑ ยืนแท่น โยกโยง โคดงกาย บ่จับบ่เนบตามคำ	เมื่อสูตรกำจาย
๑ คำสอนควรวไลใจจำ อย่าทำแต่อำเภอใจ	เคารพเวยงย่า
๑ สองพ่อ ^๕ เชออาชาไนย ก็อาจจะแจ่งแห่งความ	โอดาทโตโต
๑ จงอุไภยพ่อห้อยอ่อนอ่อนตาม ละลดพศหยาบคาย	อุสู่่าห์พยายาม
๑ จงมานมารยาตวเียงกรวย ให้สมแก่กัทธิ ^๕ ทั้งสอง	เดินคั้นพรรณราย
๑ พระบาทนฤนารถปกครอง พระโปรตพระปรานปรานี	ชูป ^๕ เลียงโดยปอง
๑ ทง ^๕ คู ^๕ พ่อ ^๕ คู ^๕ บารมี แดงคสมเตจจอมปราน	ควرتังภักดี
๑ ฮาร ^๕ วี ^๕ ร ^๕ วก ^๕ หมอ ^๕ ควาญ บำรุงนิพิท้อฮัตรา	ซึ่งอยู่อุภิปาด

- | | |
|---|-------------------|
| ๑ แม่นเรียบร้อยรามกวียา
มีภักดีแต่ไถยบิดนรินทร์ | จ้านงจิตรวา |
| ๑ จักชูเกียรติเกริกธรรณินทร์
ให้ฟังให้เฟื่องเสียงแดน | เฉลิมยศภูมินทร์ |
| ๑ สรรวมพรอมรมิ่งเมืองแมน
พิทักษ์วรัคกฤษ | จบภพจบแผน |
| ๑ นฤทศ์ศุขเกษมสโมสร
นิราศอุบาทว์ไทยพาล | ไว้โรคราญรอน |
| ๑ เฉลิมพระยศยิ่งไพศาล
บพิตรผู้ทรงทศธรรม | เฉลิมเกียรติภูบาล |
| ๑ มัวหม่อมมรโทษ์เวทย์
กำจัดพิบัตินานา | เชิญช่วยเกี่ยจกัน |
| ๑ ทวยเทพปรากฏสมญา
ธรรมาบำรุงกรุงสยาม | พระสยามเทวา |
| ๑ เสด็จเมืองทรงเมืองเวียงนาม
ดิเรกเวียงฤทธิ | หลักถาวราราม |

- | | |
|---|----------------|
| ๑ อิกองค์พระกาฬไชยศรี
จงช่วยพิทักษ์ภูธร | บวรวิชัยบุรี |
| ๑ ให้ทรงศิริสุขสถาพร
กำจัดอวีหน้ไกล | พระเดชกำจร |
| ๑ พระคุณแม่ตัวแดนไตร
สมัคศมานไมตรี | ทุกเทศทุกไท |
| ๑ พระเกียรติเกริกท้วรณ
ถวัลยวราไชสุรย์ | พระยศยิ่งทวี |
| ๑ พระฤทธิเทียบมฤทธิวายุภ
จำรัสคือแสงสุริยน | ไพโรจจำรูญ |
| ๑ ไร่ไรค์จำเวญพระชน
ยิ่งรัชชณำจำเนียร | มายุ่ยนยล |
| ๑ ศรีสวัสดิพัฒน์ภูตเสถียร
นิรันตรนिरาคันตราย | มิ่งมงคลเมียน |
| ๑ เพลิงผลาญโลกหล้าฟ้าหาย
พระยศอย่าสูญภูตทวี | บุญโตมสุริยฉาย |

- ๑ โปรดเกล้าฯผู้ภักดี ผู้ภจนพาทิ
นิพนธลาเพชรวิญ
- ๑ ถ่อมตองคชพงษ์เสือกพรรณ โดยเบื่องแบบบรวพ
ระบิตระบอบบริบูรณ์
-

ฉันทกล่อมพระเสวตรสุนทรสวัสดิ์

๑๖ ขอดวายชกัณฑ์เทวา ทรงหงษ์พิลาศลังกร	สุรเคชชาดา
๑ ไหว้จอมไกรลาคเลอพร แลสอดสังวาลอุรคินทร์	ทรงโคเขจร
๑ นบพระพิศนุณอนสินธุ์ รเหี้ยยังห้องเวहन	ทรงครุฑโอบยบิน
๑ เคารพพระอัคนีนันท สำเวงติเรกฤทธิ	ทรงเวดเรืองรณ
๑ สองครึ่งสถษติสาวศรี ชเนกนิกกรกฤษริน	พลายคชกรินี
๑ นบพิชเนศวรทรงศิลป์ ทวขันธกุมารยรรยง	เทวกรรมมหิน
๑ ทวาทัดหัตถ์หกภักตร์ทรง ชาภรณ์โอภาษคัคณานต์	มยุเรศเรืองรงค์

๑ เขิญเทพประชุมในสถาน ประสิทธิพิพิณมงคล	มาพักโอฬาร
๑ รับเครื่องบำบวงค่านน กำจรมลิตาชา	เทียนรูปสวคนธ์
๑ รังถวายด้วยใจจินดา บำบัตขจัดไภยันต์	สรรพมเคชเทวา
๑ ทูโทษสิ่งร้ายทุกพรรณ ตรายมลายเสียมสูญ	พึงเห็ดหายอัน
๑ ศรีสวัสดิจักร์จำบุญ พิพัฒเพียบพรมล	พิพิธเพิ่มภูต
๑ แแต่จอมจรรโลงสักกล นราธิราชบริพาร	ทั้งประชาชน
๑ บัดนมงคลคชสาร สมภพประดับบารมี	มาสู่สมภาร
๑ มาแต่ก่าญจนดิฐบุรี อาณาเกษตรกรุงไกร	ปากใต้ธานี
๑ วันตลกรุงเทพลบไศมย พันสองสามสิบแปดปี	นับศักราชไทย

๑) สิกมธุชุกตฤทธิ บักษขันเตอนสิบพุมวาร	เฮกาทศมี
๑) เดินขบวนแห่ขันสู่สถาน สมโภชพระคช โดยรมิล	สถิตย์โรงพิธีการ
๑) ตลवारฤกษ์โดยประคิทิน ธ โปรตประทานสมญา	สมเด็จพระภูมินทร์
๑) ว่าพระเสวตรสุนทรสวัสดิศา ประทุมหัสคังษ	รเอกไธยวา
๑) ควรเป็นข้านิสารทรง พระบาทธิเบศร์บรมินทร์	พระจอมจักรพงษ์
๑) เนาโรงพรมเพริศเนตฉิน ประดับสุวรรณวาววาม	สมยศหัตถิน
๑) เสียไพร่ไกลถิ่นทุรคาม พิโยคแลโคกหญไทย	ฮาดูรบุญปาม
๑) โหยครวญทวนคร่ำถึงไพร กรรมลระรุมริงทรวง	กำเตาแคใน
๑) เตชะสคคีน่าบวง มาปกมาบ้องอภิบาล	ทวยเทพทั้งปวง

- ๑ คตตัมภ์กำเตาเตาสาร เทียมทิพชลาธาร
มาตระมาตร้ายโคกสุญ
- ๑ ไส้สร้างมล้างทุกชาตวร ปราโมทย์ประมุข
ระเวิงระรินคินวัน
- ๑ อนึ่งให้โอนอ่อนผ่อนผัน พังคำวาพวรรณ
อันเล่าอันโลมตั้งสอน

(ลาไพร ชมเมือง สอนข้าง ๓ ดาน ใช้คำฉันทกถ่อม
พระมหารพีพรณคชพงษ์

ฉันท์กล่อมพระเสวตรสลวโรภาช

๑๖ ขยมบาทถกฉวาทเทวัญ ชชุนพิทคเห็นจร	องค์ชาติอัน
๑๗ นบองค์ทรงครุณผกผงอก สังข์จักรวาทาธรณ	เครื่องครบสี่กร
๑๘ ไหว้จอมไกรลาศคีรี รียนภาพไพศาล	ทรงโคเผือกพี
๑๙ ข้าขอเคารพพระกรรณ รมาคเป็นอาศน์อัมพร	เกริกฤทธิณรงค์ราญ
๒๐ ส่องค์เทวราชสังหรัณ พิเศษประเภทหลากพรพรรณ	สี่คชนิก
๒๑ คำนับเทพไท้เทวกรรม ตเศขกระเศองแดนไตร	มทิทิมหัน
๒๒ นบองค์คิวนุตรฤาไชย ธ เกริกคือขันธกุมาร	สมญาภิไธย

- | | |
|--|--------------------|
| ๑ หกภักตร์พาวรสหัตถ์ชาญ
พระหัตถ์ถนัดน้ำหนองศิลา | เชี่ยวชาญพิเศษมหาญ |
| ๑ ทรงมายุทธาศน์ฮาจิณ
สมญาศยของเดชา | เทพาสุรยิน |
| ๑ ธัญเจริญเทวราชฤทธา
มหิทธีรเทจเห็นจว | นนทเดชมหา |
| ๑ มาชุมนุมในพระนคร
เป็นโรงสถุสตีพิธิ | โรงราชกฤษ |
| ๑ เจริญรับเครื่องเทวพลี
สุคนธรูปเทียนทอง | กระษามายศรี |
| ๑ เทียวสุขพวงบุษการอง
รำยวนระย้ายรรยง | มาโดยลำยอง |
| ๑ ชำนาญค่านับจ่านง
ธัญเจริญ ๑ รับสักการ | แต่เทพทุกองค์ |
| ๑ จงช่วยกำจัดไภยพาด
แต่ความวิบัตินานา | จรวโรปรางควาน |
| ๑ สย้าได้อุบตีบิทา
ธิกขำพระบาทบริชน | แต่จอมประชา |

- | | |
|---|---------------|
| ๑ คาบนมคมงคล
มาเพิ่มเฉลิมบารมี | ดีเสวตรโศภณ |
| ๑ เดิมเจ้าจำปาศักดิ์ศรี
นามยศเจ้ายุติธรรมธร | ประเทศราชมี |
| ๑ แต่งหมอบแหวกโพนกุญชร
ณ แตนระแตเขาวงกั | คั่นในไพร่ดอน |
| ๑ คลั่งได้พลายตรุนคชพงษ์
กับคืบสิบเข็ดของคดี | สูงสองศอกกตง |
| ๑ ผิวผ่องอ่องทวอินทรีย์
เสวตรสุวรรณพรรณสกนธ์ | เนตรนัชโลมฉวี |
| ๑ รูปทรงสมคชมงคล
มารยาตรพิลาศเพ็ญภูล | สรรพางค์โศภณ |
| ๑ คงยศอุโบสถตระภูล
ยเดชพิเศษกำจว | พงษ์พรหมาดูล |
| ๑ ได้แล้วเจ้ายุติธรรมธร
ถวายเป็นเบืองบาทหงส์ | จึงนำกุญชร |
| ๑ วันดลกรุงเทพทินตรง
ภุมเมศในเรฐูมาศา | แรมสิบค่าง |

- | | |
|---|--------------------|
| ๑ มเสงตริศกโดยตรา
กับสี่สิบสามเศษปลาย | พันทวิस्ता |
| ๑ เวลาสี่โมงชายฉาย
สถิตย์ ณ โรงห้องสนาม | แทนแท้เผือกพลาย |
| ๑ พิธีตั้งพร้อมสงฆ์พราหมณ์
จารีตฉบับแบบบรรพ์ | สมโภชครบตาม |
| ๑ พร้อมฤกษ์เชิญมิ่งเฉลิมขวัญ
ธ โปรตขนานนามประกาศ | สมเด็จจอมธรรม |
| ๑ พระเสวตรสกลวโรภาส
ประเสริฐแลเลิศนภดล | พันธุ้ พงษ์กมลาคัน |
| ๑ ร้างไพรไถลถิ่นทุกข์ทน
พิโยคแลโคกอาตุร | ฮาไลยไพบพน |
| ๑ ราชังพงษ์ญาติประยูร
กำสรตระทตฮาทวา | เหล่ากอดตระกูด |
| ๑ สรวมฤทธิเทวราชรักษา
พระคชให้คลายสายศัลย์ | ศาลลลวิญญา |

- ๑ หายเหือดเด็ดแต่ด้วยพลัน แหม่ชื่นคืนวัน
เกษมบรรเทิงเวียงรมย์
- ๑ จรุงจิตรเจริญเพลิงชม ศฤงฆารนิยม
ด้วยยศอันยิ่งย็นยง
- ๑ สอนโตใจอ่อนผ่อนคง โดยคำจำนง
ในชั้นสาสน์สารพัน

(ลาไพร ๑ ชมเมือง ๑ สอนข้าง ๑ สามล้านไร่ของเก่า)



ภาพหมู่ช่างคู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวม ๙ ช่าง
ในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นผู้ขนานนามช่างและผู้นิพนธ์ฉันทกถ์ต่อช่าง

ช้างพระเสวตรวรมณ



ช้างพระเสวตรสุภาพรรณ



ช้างพระเทพคชรัตนกิริณี



ช้างพระศรีสวัสดิ์เสวตรวรรณ



ช้างพระเสวตรวรลักษณ



ช้างพระเสวตรวรสรพางค์



ช้างพระเสวตรวิสุทธิเทพามหาพิฆเนศวร์



ช้างพระเสวตรสุนทรสวัสดิ์



ช้างพระเสวตรสถลวโรภาช





วัดพระศรีรัตนศาสดาราม